

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UGDYMO MOKSLŲ IR SOCIALINĖS GEROVĖS FAKULTETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS STUDIJŲ KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa
Specializacija: Socioeducacinių projektų koordinavimas

Lina Baniukaiytė

**SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS MODELIAVIMAS
IKIMOKYKLINĖJE INSTITUCIJOJE**

Magistro darbas

Darbo vadovas: doc. dr. Darius Gerulaitis

2016

Magistro darbo santrauka

Šiuo darbu siekiama atskleisti socioeducacinės pagalbos modelius ikimokyklinėse ugdymo institucijose.

Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimo metodas. Darbe atlikta teorinė socioeducacinės veiklos ir pagalbos teorinio modelio ikimokyklinėje ugdymo institucijoje analizė. Kokybinio tyrimo metu, pusiau struktūruotu interviu, buvo apklausti 15 informantų, 10 socialinių pedagogų ir 5 pedagogai, dirbantys ikimokyklinėse ugdymo institucijose. Tyrimo duomenys buvo apdoroti taikant turinio analizės metodą.

Tyrimo dalyje nagrinėjami socioeducacinės pagalbos poreikis (vaikams, tėvams, bendruomenei), socioeducatorių/socialinių pedagogų profesinės kompetencijos, teikimo perspektyvos, teikimo modeliai, vertinimas socioeducatorių ir pedagogų požiūriu.

Atlikus kokybinį tyrimą nustatyta, kad socioeducacinė pagalba ikimokyklinėse institucijose vykdoma prevencinio darbo organizavimu; darbas su vaikais ir jų grupėmis; darbas su vaiko šeimomis; bendravimas ir bendradarbiavimas; socialinio pedagogo profesinis ir asmeninis tobulėjimas. Daugiausia dėmesio skiriama vaikui ir jo socialinių įgūdžių ugdymui. Darželio bendruomenė norėtų, kad socialiniai pedagogai daugiau siektų vaiko gerovės, saugumo, pozityvios integracijos ir socializacijos visuomenėje skatinant visavertę asmenybės raišką. Pedagogai tikėtusi daugiau pagalbos: didesnio dėmesio ir sutelktumo bendruose veiklose, komandiniame darbe, tėvų ugdymui ir komunikacijai. Atlikus tyrimą gauti rezultatai atskleidė tobulintinas socioeducacinės pagalbos sritis: nepritaikytos darbo vietos, maži socioeducatoriaus darbo krūviai, Nacionalinių programų stoka, teisės aktų, pareigybinių instrukcijų, įvairių specialistų trūkumas (psichologo, kineziterapeuto), darbo metodikų ir priemonių trūkumas, profesinių kompetencijų programų trūkumas.

Modeliuojant tyrimo duomenis buvo sukurtas socioeducacinis pagalbos sistemos modelis, kuriame sąveikauja veikla, raida, aplinka, struktūra bei pagrindinis socioeducatorių siekiamybų – tikslas.

Esminiai žodžiai: socioeducacinė pagalba, ikimokyklinė institucija, socialinio pedagogo veikla.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
Pagrindinės sąvokos.....	7
1 skyrius. IKIMOKYKLINĖS UGDYMO INSTITUCIJOS SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS IR PAGALBOS STRUKTŪRA IR RAIŠKA	8
1.1 Socioedukacinės veiklos ir pagalbos teoriniai modeliai ikimokyklinėje ugdymo institucijoje	8
1.1.1 Ikimokyklinė ugdymo institucija, kaip socialinė sistema.....	9
1.1.2 Socioedukacinės pagalbos samprata ir įstatyminė bazė	12
1.2 Socioedukacinę pagalbą teikiančių specialistų profesinės charakteristikos ir veiklos kryptys	15
1.3 Socioedukacinės pagalbos metodų modeliavimas ikimokyklinėje ugdymo institucijoje .	20
2 skyrius. SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS MODELIAVIMAS IKIMOKYKLINĖS UGDYMO INSTITUCIJOJE SPECIALISTŲ POŽIŪRIU TYRIMAS	25
2.1 Tyrimo metodologija	25
2.2 Tyrimo dalyviai	27
2.3 Tyrimo rezultatų analizė.....	28
2.3.1 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos poreikis ikimokyklinėje institucijoje	29
2.3.2 Diagnostinė sritis: Socioedukatoriaus profesinės kompetencijos.....	31
2.3.3 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos teikimo perspektyvos ikimokyklinėje institucijoje	32
2.3.4 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos modeliai	37
2.3.5 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos vertinimas	42
2.4 Mokslinės studijos ir tyrimo rezultatų socioedukacinės pagalbos modeliavimo analizė ...	43
3 skyrius. SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS MODELIO SISTEMOS SUKŪRIMAS. Projektinė dalis	48
Išvados	58
Literatūra	59
Summary	66
Priedai	67

Įvadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas.

Lietuvos švietimo politika teigia, kad kiekvienos ugdymo įstaigos tikslas siekti kiekvieno vaiko visavertės socializacijos, ugdymo(si) pažangos, sėkmingai ugdant vaiko pasitikėjimą savimi, puoselėjant jo savigarbą bei gebėjimą save realizuoti (Švietimo naujienos, 2009).

Kaip teigia Leliūgienė (2003), socialinė edukacija, tai edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, siekiant sėkmingiau integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampančius ir atstumtuosius, ir sukurianti teorinius pagrindus žmogaus tobulėjimo (ugdymo ir saviugdos), prevencinės perspektyvos numatymui ir realizavimui.

Vis didesnę reikšmę įgyja socialinis ugdymas ikimokyklinėse įstaigose. Socialinis ugdymas - pedagogiškai orientuota ir kryptinga visuomenės pagalbos sistema, kad augančios kartos sėkmingai įsijungtų į socialinį gyvenimą. Ši pagalba - tai, visų pirma, visas rinkinys priemonių ir galimybių, kuriomis disponuoja visuomenė ir jos institucijos, siekdamos formuoti asmenybę (Indrašienė, 2003).

Prognozuojama, kad iki 2016 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičius išaugs iki 109,1 tūkst. Nuo 2010 iki 2016 metų prognozuojamas priešmokyklinių grupių vaikų skaičiaus (16 proc.) augimas. Šį pokytį daugiausia lems augantis gimstamumas (Merkys, Urbonaitė-Šlyžiuvienė, Balčiūnas ir kt., 2006). Socialinės edukacinės pagalbos teikimas ikimokyklinėse įstaigose yra aktuali tema, nes atsiranda būtinybė vis dažniau naudotis ikimokyklinio ugdymo įstaigų teikiamomis paslaugomis, šalyje daugėja nepilnų, socialinės rizikos šeimų ir būtent tokioms šeimoms ir jų vaikams dažnai reikia socialinės edukacinės pagalbos (Peciukonienė, Kuzina, 2012).

Suteikiant vaikams teisę laiku gauti veiksmingą pagalbą, paramą ir apsaugą, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtinta socialinio pedagogo pareiginė instrukcija (2001), kurioje numatytas socialinių pedagogų etatų steigimas švietimo įstaigose (įvairaus tipo bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, vaikų globos, specialiosiose vaikų globos, ikimokyklinėse įstaigose ir kt.), kurie atlieka socioedukacinės pagalbos funkcijas ir geba vykdyti socializacijos, ankstyvosios prevencijos, pagalbos prevencijos ir rehabilitacijos programas.

Socioedukacinės pagalbos poreikis vaikui ir šeimai akivaizdžiai atsiskleidžia jau ikimokyklinio ugdymo pakopoje. Darželio aplinkoje vaikas sparčiai auga, čia kuriama socialinė aplinka, kuri skatina visapusišką asmenybės raidą. Socialinės rizikos grupės šeimų vaikams socialiniai įgūdžiai ugdomi sustiprintai ir yra taikomi specialūs emocinės paramos būdai (Leliūgienė, 2003).

Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad mažai domimasi ikimokyklinio amžiaus vaiku ir ypač pagalbos vaikui galimybėmis, kurios padėtų socialinės rizikos šeimų vaikams tapti pilnaverčiais visuomenės nariais. Teikiant pagalbą šiems vaikams ikimokyklinėje įstaigoje būtina užtikrinti kokybišką įvairių specialistų darbą (Grudžinskytė, 2009).

Kaip pažymi Juodaitytė (2003), ikimokyklinio amžiaus vaikų pozityvioji socializacija ir ugdymas dabartiniu metu – svarbiausias šeimos ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų uždavinys.

Mokslinio tyrimo aktualumas ir naujumas. Lietuvos mokslininkai Gražienė, Rimkienė, 1993; Kalvaitis, 1995; Juodaitytė, 1995; Monkevičienė, 2000; Kontautienė, 2006; Litvinienė, 2002; Andriekienė, Ruzgienė, 2001 pripažįsta didžiulį tėvų vaidmenį kuriant efektyvią ugdymo įstaigos vadybos sistemą. Tėvai skatinami įsitraukti į švietimo įstaigos bendruomenės veiklą, nes būdami aktyvūs jos nariai jie ne tik prisideda prie vaikų darželio vadybos, bet patys įgyja veiklos planavimo, koordinavimo, organizavimo ir vertinimo kompetencijų (Jorutytė, Budreikaitė, 2005).

Vaikų socialinio ugdymo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose problemas Lietuvoje nagrinėjo Kvieskienė (2000, 2001, 2002, 2003, 2005), Merfeldaitė (2001), Juodaitytė (1996, 2002), Leliūgienė (1997), Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė (1996), Radzevičienė (1997) ir kt. tyrinėtojai. Venckutė (2010) analizavo socialinio pedagogo poreikį ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Beveik 70% respondentų atsakė, kad reikia socialinio pedagogo pareigybės ikimokyklinėje institucijoje. Išskiriamos svarbiausios socialinio pedagogo kompetencijos: ugdytinio poreikių įvertinimas bei tėvų, vaikų, pedagogų konsultavimas. Vaikystės socializacijos procesus nagrinėjo ir užsienio tyrinėtojai Bronfenbrenner (1977), Dezin (1977), Garden (1982).

Hill, Stafford, Seaman, Ross, Daniel (2007) teigimu, atlikti tyrimai parodė, kad, teikiama įvairiapusė parama šeimoms didina šeimos atsparumą ir padeda įveikti sunkumus.

Buvo atliktas tyrimas socialinės pedagoginės pagalbos poreikis ikimokyklinio ugdymo įstaigose (2012), kuriame dalyvavo Vilniaus miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų 104 pedagogai. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socioedukacinės veiklos specialistams dažniausiai tenka susidurti su ypač dažnai sergančiais vaikais, su vaikais, kurie neturi socialinių įgūdžių, su agresyviais ir pedagogiškai apleistais vaikais. Tyrimo gauti rezultatai patvirtino, kad ikimokyklinėse įstaigose kartu su kitais specialistais turėtų dirbti socioedukacinės pagalbos specialistai, kurie suteiktų kvalifikuotą pagalbą pirminiu lygmeniu (Gudžinskienė, Petronienė, 2012).

Merfeldaitės (2007) teigimu, veiksmingą socioedukacinės pagalbos organizavimą ir teikimą užtikrina tik bendras įvairių specialistų darbas, kuris reikalauja informacijos, žinių, gebėjimų įvairiose srityse. Viena svarbiausių socioedukacinės pagalbos teikimo sąlygų yra komandinis darbas, nes tik tokiu būdu galima koordinuoti pavienių specialistų veiklą, optimaliau nustatyti socialinės pedagoginės pagalbos poreikį, plėtoti tarpinstitucinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą.

Kregždienė (2005) taip pat tyrė socioeducatorių pagalbos šeimai koordinavimo veiklą ugdymo įstaigose, kokių rezultatų jis pasiekia. Buvo nustatyta, kad ugdymo įstaigoje pedagogai ir tėvai neturi pakankamai žinių apie socioeducacinę pagalbą. Gelažanskienė (2007) tyrė socioeducatoriaus veiklos ikimokyklinėse įstaigose situaciją ir perspektyvas, kuriose teigė, kad ikimokyklinių įstaigų bendruomenės nariai (tėvai) nepakankamai turi informacijos apie socioeducatoriaus pedagogo veiklą ikimokyklinio ugdymo įstaigose. **Probleminiai klausimai:** Kokius socioeducacinės pagalbos modelius taiko socialinis pedagogas, kad efektyviai prisidėtų prie vaiko gerovės? Kaip veikia vaikui ir šeimai/globėjams, įstaigos bendruomenei socioeducacinė pagalba ikimokyklinėse ugdymo institucijose?

Tyrimo objektas. Socioeducacinės pagalbos modeliavimas ikimokyklinio ugdymo institucijose.

Tyrimo tikslas Atskleisti socioeducacinės pagalbos modelius ikimokyklinėse ugdymo institucijose.

Uždaviniai:

1. Taikant mokslinę literatūros analizę atskleisti socioeducacinės veiklos ir pagalbos teorinį modelį ikimokyklinėje ugdymo institucijoje.
2. Taikant pusiau strukturuotą interviu metodą išskirti socioeducacinės pagalbos modeliavimo proceso sėkmės prielaidas.
3. Taikant turinio analizę išsiaiškinti socioeducacinės pagalbos modelio struktūrą.
4. Modeliuojant tyrimo duomenis sukurti socioeducacinės pagalbos sistemos modelį socioeducacinį projektą.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 10 socialinių pedagogų teikiančių socioeducacinę pagalbą ir 5 pedagogai dirbantys ikimokyklinėse institucijose. Tyrimas buvo vykdytas 2016 metais vasario – kovo mėnesiais.

Tyrimo metodai.

1. *Teoriniai tyrimo metodai:* Mokslinės literatūros analizė. Literatūros analizė buvo rašoma pasitelkiant referatyvų metodą. Kaip teigia Kardelis (2002) šis metodas nurodo ką ir kaip tam tikru klausimu rašo skirtingi autoriai, atkreipiant dėmesį į nuomonių įvairovę, bendrus ir skirtingus teiginius.

2. *Empiriniai:* Kokybinis tyrimo metodas. Šis tyrimo metodas suteikia galimybę išsamiai išanalizuoti tiriamos situacijos lemiančias priežastis, lanksčiau koreguoti tyrimo eigą. Duomenų rinkimo būdas - interviu. Pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas. Pusiau struktūruoto interviu klausimai buvo pagrįsti atsižvelgiant į mokslinės literatūros analizę bei tyrimo probleminius klausimus.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, išvados, socioeducacinis projektas, naudotos literatūros sąrašas (96 psl.), santrauka anglų kalba, priedai (43 psl.). Tyrimo duomenis iliustruoja 10 lentelių. Darbo apimtis – 67 puslapiai (be priedų).

Pagrindinės sąvokos

Socialinė pedagoginė pagalba – tai socialinių pedagogų, klasės vadovų, mokytojų, administracijos ir kitų darbuotojų veikla, susijusi su vaikų ir mokinių socialinių pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti užtikrinti vaiko privalomą švietimą, ugdymosi kokybę, didinti švietimo veiksmingumą (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011).

Ikimokyklinė ugdymo institucija – savotiškas edukacinis-kultūrinis centras, teikiantis globos, ugdymo, socialines, vaiko sveikatos priežiūros, maitinimo, specialiojo ugdymo ir psichologinės pagalbos paslaugas (Monkevičienė, 2009).

Gyvenimo įgūdžiai – gebėjimai prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis; tai tokie gebėjimai, kurie jauniems žmonėms padeda išlaikyti psichikos sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai jie susiduria su gyvenimo realijomis (Gyvenimo įgūdžių programa, 2004).

Socialinis pedagogas – asmuo, įgijęs socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją aukštosiose mokyklose arba turintis socialinio darbuotojo kvalifikaciją ir įgijęs pedagogo profesinę kvalifikaciją. Turi būti pasirengęs dirbti švietimo įstaigose bei socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas, gebėti teikti vaikui socialinę pedagoginę pagalbą, panaudoti ir kūrybiškai perteikti teorines žinias, rengti socialines programas ir projektus, užtikrinti laisvalaikio veiklos formų įvairovę vaikų užimtumo kontekste bei koordinuoti socialinių paslaugų teikimą (Socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pereiginių instrukcijų aprašas, 2001).

1 skyrius. IKIMOKYKLINĖS UGDYMO INSTITUCIJOS SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS IR PAGALBOS STRUKTŪRA IR RAIŠKA

1.1 Socioedukacinės veiklos ir pagalbos teoriniai modeliai ikimokyklinėje ugdymo institucijoje

Vaikų socialinių paslaugų poreikių problematika yra labai aktuali ir reikšminga, numatant socialinės pagalbos ugdymo įstaigoje teikimo kryptis, organizavimo formas ir metodus. Šiandieninėje visuomenėje, patiriančioje globalizacijos procesų pasekmes, vaikų ir jaunimo problemos tampa vis sudėtingesnės, todėl joms spręsti nebeužtenka vieno profesionalo kompetencijos ir pastangų. Tai reiškia, kad pagalba vaikams turi būti kompleksinė, apimanti visos ugdymo įstaigos bendruomenės, įvairių specialistų bei socialinių partnerių pastangas, nukreiptas įgyvendinti bendros pagalbos strategiją (Petronienė, Gudžinskienė, 2010).

LR Švietimo įstatyme (2003) socioedukacinės pagalbos paskirtis apibrėžiama kaip pagalba vaikui, įgyvendinant jo teisę į mokslą, užtikrinant jo saugumą švietimo įstaigoje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti švietimo įstaigos ar vengia tai daryti. Socialinė pedagoginė pagalba – tai socialinių pedagogų, darželio auklėtojų, administracijos ir kitų darbuotojų veikla, susijusi su vaikų socialinių pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti užtikrinti vaiko švietimą, ugdymosi kokybę, didinti švietimo veiksmingumą (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011 cit. Bartkevičiūtė, 2013).

Pagrindinis tėvų, leidžiančių vaikus į ikimokyklines ugdymo institucijas, poreikis yra toks, kad institucija tenkintų vaiko poreikius: vaiko gerovė yra dėmesio centre.

Įvairios teorinės nuostatos skatina ankstyvosios intervencijos sampratos ir praktikos plėtotę: sukurta nauja koncepcija, į kurią tiesiogiai įtraukti sveikatos, švietimo ir socialiniai mokslai, ypač psichologija. Tai atitinka šiuolaikinę socialinę situaciją, nes praeityje minėtos sritys turėjo santykinai skirtingą įtaką ankstyvosios intervencijos sričiai ir buvo menkai tarpusavyje susijusios; ankstesnė intervencija, orientuota tik į vaiką, dabar suvokiama plačiau – dėmesys kreipiamas ne tik į vaiką atskirai, bet ir į jo šeimą, taip pat į bendruomenę, kurioje vaikas gyvena (Blackman, 2003; Shannon, 2004 cit. Kairienė, Ališauskienė, 2013). Švietimo, sveikatos ir socialinė politika turėtų sudaryti sąlygas vaiko ugdymą(si) skatinančioms sąveikoms (Bronfenbrenner, 1989, cit. Fenichel, 2002), todėl akcentuojama formali ir neformali socialinė pagalba, užtikrinanti pozityvų vaiko elgesį ir tėvystės gebėjimus bei vaiko ir šeimos gerovę (Susman-Stillman, Erickson, 2002, cit. Kairienė, Ališauskienė, 2013).

1.1.1 Ikimokyklinė ugdymo institucija, kaip socialinė sistema

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga – savotiškas edukacinis-kultūrinis centras, teikiantis globos, ugdymo, socialines, vaiko sveikatos priežiūros, maitinimo, specialiojo ugdymo ir psichologinės pagalbos paslaugas (Monkevičienė, 2009).

Apie ankstyvąjį ugdymą pastaraisiais metais yra atliekama labai daug mokslinių tyrimų. Tai tam tikra prasme susiję su informacinių technologijų plėtra. Mažų vaikų raidos tyrimai sunkiai pamatuojami. Itin svarbūs longitudinaliniai tyrimai, kur matoma, koks buvo įdėtas indėlis ir kokia gaunama grąža. Tačiau jie yra labai brangūs ir juos atlikti gali tik turtingos šalys arba kompanijos. Informacinių technologijų kompanijos investuoja į smegenų tyrimus, siekdamos tobulinti šias technologijas, todėl mes ir turime pakankamai tyrimų apie smegenų vystymąsi (Jankauskienė, 2014).

Daugelyje Europos šalių (Liuksemburgas, Š. Airija, Kipras, D. Britanija, Graikija, Malta ir kt.) didėja dėmesys vaikų ankstyvajam socialiniam ugdymui. Pastaruoju metu mūsų šalyje, daug dėmesio skiriama socialinio pedagogo veiklai mokykloje. Darbui su mokyklinio amžiaus vaikais, jų problemomis, pagalbos teikimu, prevencijos vykdymu. Tačiau beveik nekreipiamas dėmesys į mažuosius valstybės gyventojus – ikimokyklinio amžiaus vaikus. Šiuo metu ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, vaikų socialinis ugdymas vykdomas tik tiek, kiek reikalauja ikimokyklinio ugdymo programa. Tačiau dažnai to yra per mažai. Kadangi ikimokyklinio ugdymo pedagogų pagrindinė funkcija ugdyti ir lavinti mažuosius. Todėl socialiniam darbui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (darželyje) atlikti būtinas socialinis pedagogas (Smailienė, Kuitienė, 2013).

Įvertinus ankstyvojo amžiaus svarbą, strategijoje „Europa 2020“ pažymima, kad Europos Sąjungos šalys sieks, jog iki 2020 m. ne mažiau kaip 95 proc. vaikų nuo 4 m. iki privalomo mokymosi mokykloje pradžios dalyvautų instituciniame ikimokykliniame arba priešmokykliniame ugdyme. Lietuvos Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje numatyta, kad 2017 m. 90 proc., 2022 m. 95 proc. vaikų lankys ikimokyklinio ir (arba) priešmokyklinio ugdymo grupes (Valstybinė Švietimo 2013–2022m. strategija).

Prasta vaikų sveikata, iškritimas iš švietimo sistemos, skurdas ir nusikaltimai mažėja, jeigu vaikams (ypač iš remtinų šeimų), per pirmuosius penkis jų gyvenimo metus, sudaromos galimybės gyventi kokybiškai. Šiuo metu vaikų smegenys vystosi ypač sparčiai, todėl tikslingas ir profesionalus ugdymas ir priežiūra, labai tikėtina, padės vaikams tapti „galimybių piliečiais“ (Heckmanas, 2014).

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujantis turėtų būti plėtojamas kokybiškas ankstyvasis vaikų ugdymas Europoje:

- susitarta dėl požiūrio į vaiką ir vaikystę;
- pripažįstama, kad tėvai yra svarbiausi ugdymo partneriai ir jų dalyvavimas yra vertinamas;
- visų lygmenų (nacionalinio, regioninio, vietos) ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros paslaugas teikiantys dalyviai turi bendrą supratimą, vienodus susitarimus ką reiškia kokybiškas ankstyvasis vaikų ugdymas (A Quality Framework for Early Childhood Education and Care, 2014).

Ikimokyklinis ugdymas – tai švietimo sistemos pradinė grandis, kurios paskirtis tenkinti prigimtinius, kultūros, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas. Tėvų apsisprendimą vesti vaiką į ikimokyklinę ugdymo įstaigą lemia tai, kad darželyje vaikams sudaroma galimybė bendrauti su bendraamžiais, vaikas gali gauti specialisto (logopedo, psichologo, socialinio pedagogo ir kt.) pagalbą, ugdomi jo specialieji gebėjimai ir kt. (Gelažanskienė, 2007). Ikimokyklinėms įstaigoms pripažįstamas šeimos pagalbininko vaidmuo, kai šeima dėl tam tikrų aplinkybių negali globoti ir ugdyti vaiko namie (dėl materialinės šeimos padėties abu tėvai turi dirbti, tėvai studijuoja, vaiką augina tik vienas iš tėvų, šeima nepakankamai rūpinasi vaiku ir kt.) (Monkevičienė, 2001).

Kokybiškas ankstyvasis ugdymas prisideda mažinant skurdą; prie iškritimo iš švietimo sistemos mažinimo; teikiant ekonominę naudą asmeniui, šaliai ir visai visuomenei (Jankauskienė, 2014).

Šeima ir ikimokyklinės ugdymo įstaigos yra vienos pagrindinių vaiko socializacijos ir auklėjimo institucijų (Pališkienė, 2002; Petrikienė, 2004; Neifachas, 2004 ir kt.), nes prie tėvų auklėjamosios, ugdomosios bei lavinamosios veiklos „prisijungia“ ikimokyklinės ugdymo įstaigos darbuotojai.

Tėvus ir pedagogus vienija vienas bendras tikslas – vaiko gerovė (Jorutytė, Budreikaitė 2005). Vaikas kryptingai ugdomas, kai darniai sutaria šeima ir švietimo įstaiga, kai vaikų ugdymas šeimoje ir darželyje vienas kitą papildo (Litvinienė, 2002). Švietimo įstaiga – tai bendruomenė, užmezganti glaudžius socialinius santykius su skirtingais suaugusiais ir bendraamžiais, daranti įtaką tolesnei vaiko integracijai į visuomenę. Tad ši bendruomenė turi sudaryti kuo tinkamesnes sąlygas, skatinančias kognityvinę, socialinę ir dvasinę vaiko raidą (Trakšėlys, 2010).

Anot Bobrovos, Alūzo (2002), ikimokyklinukas – socialinė būtybė, ir jo asmenybės raida glaudžiai susijusi su artimiausia aplinka – šeima, ugdymo įstaiga, bendraamžiais. Jeigu šioje aplinkoje ikimokyklinukas nesijaučia pilnavertis, vyrauja įtempti santykiai tarp vaikų, auklėtojų ir bendraamžių, tėvų, kai kyla pavojus. Vakarų šalyse ši problema plačiai ir kompleksiškai tyrinėjama, tačiau Lietuvoje dar nepakankamai ištirta.

Labai svarbu jau ikimokykliniame amžiuje padėti vaikui sukurti humaniškus tarpasmeninius santykius, atskleisti kiekvieno kūrybinius ir intelektualinius sugebėjimus, ginti vaiko, kaip asmenybės, teises, jo garbę ir orumą, drauge su pedagogais, medikais, šeima ir visuomene užtikrinti vaiko prasmingą ir turiningą laisvalaikį, ugdyti požiūrį į sveiką gyvenseną, įtraukti į socialiai reikšmingą ir naudingą veiklą (Peciukonienė, Kuzina, 2009).

Darželyje vaikus supa sau lygių bendruomenė, sužadindama socialinį bendravimą. Ikimokyklinė ugdymo įstaiga suvienodina vaikų galimybes, mažina socialinę atskirtį. Vaikų darželį Ušinskis (cit. Pocienė, 2010) įsivaizdavo kaip labai svarbią ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo instituciją, padedančią šeimai spręsti ne tik socialinio, bet ir pedagoginio pobūdžio problemas. Tai ne tik visuomeninė įstaiga, atliekanti socialinę funkciją, bet svarbiausia – vaiko visapusiško ugdymo institucija. Panašiai teigė ir Dekrolis (cit. Pocienė, 2010), kad vaikų darželis – ugdymo institucija, neapsiribojanti vien socialinio gyvenimo problemų sprendimu. Šią įstaigą jis mato kaip visuomenės mini modelį, kurioje vaikui bus ne tik užtikrinta pasaulio pažinimo plėtra, ugdomi polinkiai, bet jis įgis ir visuomeniškų įgūdžių.

Vaikystėje vykstančiame intensyviausiame socializacijos procese tėvų, kaip pagrindinių socializacijos agentų, vaidmuo yra itin svarbus. Todėl jų dalyvavimas atskiruose ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos etapuose – pagalba vaikui lengviau prisitaikyti prie visuomenės gyvenimo normų (Bagdonienė, 2010). Socialiniai pedagogai pažymi, kad tėvų ir vaikų santykių ir asmenybės socializacijos vystymuisi didelę reikšmę daro ankstyvas vaikų ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankymas. Vaikams – tai grupinės patirties socializacija, tėvams – iššūkis nenutolti nuo vaiko prisitaikymo prie visuomenės gyvenimo normų proceso.

Ikimokyklinis vaikų amžius yra ypatingas, nes šiame tarpsnyje vaikai supranta, kad jų aplinkoje yra ne tik šeimos nariai, pradeda pasitikėti kitais žmonėmis, įgyja nepriklausomybės, savikontrolės, mokosi perimti iniciatyvą ir įsitvirtinti socialiai priimtinais būdais. Vaikai yra smalsūs pasaulio tyrinėtojai ir eksperimentuoja su savo aplinka, norėdami patirti, sužinoti, kas vyksta, kai jie bendrauja su kitais žmonėmis, išbando daiktus bei medžiagas. Jų žodynas plečiasi, sakinių struktūra tobulėja. Formuojasi ne tik vaiko psichikos bruožai ir savybės, nulemiančios bendrąjį jo elgsenos pobūdį dabar, bet ir tie socialinės elgsenos bruožai, kurie laikomi išryškės tik tolimesnėje ateityje (Kuginytė-Arlauskienė, 2011).

LR Švietimo įstatymo pataisoje (2011) pabrėžiama, kad ikimokyklinis ugdymas turi padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius poreikius. Ikimokyklinis ugdymas vyksta šeimoje, o tėvų (globėjų) pageidavimu – pagal ikimokyklinio ugdymo programą. Švietimo ir mokslo ministro, Socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka ir atskirais atvejais vaikui ikimokyklinis ugdymas gali būti privalomas. Reglamentuojama,

jog ikimokyklinis ugdymas teikiamas nuo gimimo iki jam pradamas teikti priešmokyklinis arba pradinis ugdymas.

Kalbant apie paslaugas teikiančią ikimokyklinio ugdymo įstaigą, visų pirma reikia pabrėžti, kad tai yra kokybės siekianti įstaiga. Ikimokyklinės įstaigos priskiriamos paslaugų grupei, t. y. paslaugoms, ugdančioms individų žinias ir sugebėjimus (kompetencijas) (Neifachas, 2007). Kalba, intelektinės galios, emocinis reagavimo būdas į savo ir kitų žmonių problemas (emocinis intelektas), kalbinio ir nekalbinio bendravimo įgūdžiai (savo kūno pozų, mimikos, komunikacinių gestų kontrolė ir tinkamas naudojimas, t.y. – socialinis intelektas) – yra pagrindinės socializacijos priemonės, kuriomis individas naudojasi įsiliedamas į bendruomenę ir visuomenę (Giedrienė, 2011).

Apibendrintai galime teigti, kad ikimokyklinio ugdymo institucijos bendruomenė yra mikromodelis visuomenės, kurioje siekiama vaikų gyvenimo kokybės, kiekvienam bendruomenės nariui prisiimant tam tikrą atsakomybę ir pareigas. Labai svarbu ankstyvajame amžiuje įtvirtinti teigiamus esminius mąstymo ir elgsenos modelius, kuriuos pakeisti tampa labai sudėtinga, kai vaikas pradeda lankyti mokyklą (Heckman, Wax, 2004)

EBPO PISA tyrimo (2011) išvada: kokybiško ikimokyklinio ugdymo plėtra bei didėjantis prieinamumas turi teigiamą poveikį mokymosi pasiekimams, padeda mažinti socialinę ir ekonominę atskirtį, jeigu esant plėtrai nedaroma neigiama įtaka ugdymo įstaigų kokybei.

1.1.2 Socioedukacinės pagalbos samprata ir įstatyminė bazė

Socioedukacija – sudurtinis žodis, sudarytas iš dviejų skirtingų sąvokų – „*socialinis*“ ir „*edukacija*“. Šios sąvokos aiškinamos pažymint esminius bruožus: „socialinis – visuomenės, visuomeninis; susiję su socialine sfera, joje vykstantis, susiklostantis; edukacija – auklėjimas, lavinimas, švietimas“ (Leonavičius, 1993). Tačiau galima teigti, kad edukacija turi ir platesnę reikšmę – ugdymo. Socioedukacinis darbas yra mokslas bei praktika, padedanti žmonėms pasiekti efektyvų psichosocialinį funkcionavimą bei lemianti socialinius pokyčius, stiprinant žmonių socialinę gerovę (Barcer, 1995).

„Socialinė edukacija – tai edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, kaip integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampančius ir atstumtuosius“ (Andrašūnienė, 2007). Pasak Leliūgienės (2012) socioedukacinės funkcijos būtent ir apima globojimo, auklėjimo bei švietimo procesus, pabrėžiant, jog tai atlieka įvairios visuomenės organizacijos ir skiria įvairaus amžiaus žmonėms.

Barker (cit. Leliūgienė, 2002) pažymi, socioeducacinės pagalbos teikimas yra mokslas bei praktika, padedanti žmonėms pasiekti efektyvų psichosocialinį funkcionavimą bei lemianti socialinius pokyčius stiprinant žmonių socialinę gerovę.

Socioeducacinė veikla apima ne tik socialinės pagalbos teikimo principų, būdų ir metodų visumą, bet ir praktinių gebėjimų išmanymą. Daromas poveikis turi įtakos darbo efektyvumui ir asmens tobulėjimui. Siekiant vaiko gerovės, įvertinami visi žmogiškieji asmenybės komponentai, atskleidžiamos galimybės, kuriamos vertybės (Leliūgienės, 2003a).

Pasak Leliūgienės, (1997), socialinės edukacijos sąvoka atskleidžia socialinių ir edukacinių paslaugų tarpusavio ryšį. Anot autorės, *socialinė edukacija* - tai edukacinėmis priemonėmis besiremiantys būdai, kaip integruoti į socialinę aplinką sunkiai pritampiančius ir atstumtuosius.

Socialinė pedagoginė pagalba, anot Merfeldaitės (2007), - „tai tikslinga, organizuota, laiko atžvilgiu ribota prevencinė veikla, skirta konkrečioms vaikų socialinėms pedagoginėms problemoms spręsti“. Apibendrinamos įvairių mokslininkų mintis, Targamadžė, Valeckienė, Kvieskienė (2008) socialinę pedagoginę pagalbą apibrėžia kaip pedagogiškai orientuotą socialinę pedagoginę veiklą, skirtą vaikų auklėjimo ir socialinėms problemoms spręsti.

Viena iš svarbiausių socialinės pedagoginės teikimo sąlygų yra komandinis darbas, nes tik šitaip galima koordinuoti pavienių specialistų darbą, optimaliau nustatyti socialinės pedagoginės pagalbos poreikius. Kiekvienos socialinės institucijos tikslas – surasti priemones ir būdus, kaip mobilizuoti organizacijos narių energiją ir gabumus tam, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas – užtikrintos tokios ugdymo ir ugdymosi sąlygos, kuriomis galėtų įgyti kompetenciją, gebėjimą spręsti problemas bei priimti sprendimus, būtų pasirengę prisitaikyti prie pokyčių. Ugdymo institucijai būtina turėti socialinių pedagoginių problemų sprendimo komandą. Socialinės pedagoginės pagalbos komandos telkėjas ir koordinatorius – socialinis pedagogas, privalo būti pasirengęs organizuoti komandos veiklą (Merfeldaitė, 2006; cit. Gudžinskienė, Petronienė, 2010).

Mokslininkai, nusakydami socialinės pedagoginės pagalbos sampratą, akcentuoja socialinės pedagoginės veiklos kryptingumą, orientaciją į tam tikras grupes bei profesionalų, teikiančių socialinę pedagoginę pagalbą, svarbą. Vaitkevičius (1995) akcentavo pedagogų asmens charakteristikas, aktualinamos pedagogo dvasingumo, gyvenimo tikslo problemos, L. A. Beliajeva ir M. A. Beliajeva (1998) akcentavo pedagoginės pagalbos efektyvumą, Kučinskas ir Kučinskienė (2000) pabrėžia socialinio pedagogo darbo kompleksškumą, Aksenova (2001), Oliferenko, Šulga, Dementjeva (2002) akcentavo socialinės pedagoginės pagalbos švietimo institucijose kryptingumą, orientaciją į tam tikras grupes, Mudrik (2002) pabrėžė socializacijos reikšmingumą, Kvieskienė (2005) – socialinio pedagogo kompetencijas ir kt.

Socialinė pedagoginė veikla yra kompleksiška, kelianti sau sudėtingus uždavinius, siekianti individo savarankiškumo ir galutinę sėkmę priklauso nuo socialinio pedagogo individualių savybių, intervencinių bei interakcinių gebėjimų. Pedagoginė pagalba modernioje visuomenėje egzistuoja tik kaip organizuota pagalba (Švedaitė, 2005).

Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo pakeitime (2011) teigiama, kad socialinė pedagoginė pagalba – tai socialinių pedagogų, klasės vadovų, mokytojų, administracijos ir kitų darbuotojų veikla, susijusi su vaikų ir mokinių socialinių pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti užtikrinti vaiko privalomą švietimą, ugdymosi kokybę, didinti švietimo veiksmingumą. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tikslas - padėti įgyvendinti vaiko teisę į mokslą, užtikrinti veiksmingą ugdymą ir mokymąsi, sudaryti prielaidas pozityviai socializacijai ir pilietinei brandai. Nurodomi socialinės pedagoginės pagalbos teikimo principai. Už socialinės pedagoginės pagalbos teikimą ir jos profesinę kokybę atsako vadovas. Šiame apraše aprašyta apie mokykloje teikiama socialinės pedagoginės pagalbos poreikį, tačiau šiuo aprašu gali vadovautis ir ikimokyklinės institucijos. Socialinė pedagoginė pagalba teikiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (1991, 2011), Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymu (2007; 2010), Vyriausybės nutarimais, švietimo ir mokslo ministro įsakymais, kitais teisės aktais.

Teikiant socioedukacinę pagalbą švietimo institucijos vadovaujasi dar vienu tvarkos aprašu Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymas ir jos darbo organizavimas (2011). Šiame apraše reglamentuojama bendrojo ugdymo mokyklos, ikimokyklinio ugdymo mokyklos, profesinio mokymo įstaigos, vykdančios pirminį profesinį mokymą, vaiko gerovės komisijos veiklos paskirtį, principus, sudarymą, funkcijas, teises ir darbo organizavimo tvarką. Ši komisija yra sudaroma kiekvienoje švietimo instucijoje. Komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

Savo darbe socialinis pedagogas vadovaujasi tarptautiniais juridiniais aktais, Lietuvos Respublikos įstatymais, kurie tiesiogiai susiję su vaiko gerove ir jo socializacijos užtikrinimu. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992); Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1996); Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje, Lietuvoje įsigaliojo (1998); Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu (1996); Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu (2000); Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymu (2000); Socialinio pedagogo pareigine instrukcija (2002) ir Socialinio pedagogo kvalifikaciniais reikalavimais (2001); Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (2011); Lietuvos

Respublikos Vyriausybės nutarimais; Valstybinės švietimo strategijos 2013-2022 m. nuostatomis; ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo koncepcija (2005), kitais vaikų ugdymą reglamentuojančiais aktais, įstaigos nuostatais, vidaus darbo taisyklėmis.

Socioedukacinė pagalba teikiama ikimokyklinėse instucijoje labai svarbi, tai pirminė pagalba vaikui, šeimai, bendruomenei. Ši pagalba susijusi su vaikų socialinių pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti užtikrinti vaiko ir tėvų švietimą, ugdymosi kokybę, saugią aplinką.

1.2 Socioedukacinę pagalbą teikiančių specialistų profesinės charakteristikos ir veiklos kryptys

Socioedukacijos specialistai – socialiniai pedagogai – vaiko gerovės sergėtojai ir vaiko advokatai – siekia apsaugoti tuos, už kuriuos atsako, t. y. mažiausius ir silpniausius piliečius (Kvieskienė, 2003).

Kokybiškam socioedukacinės pagalbos teikimui būtina adekvati kompetencija bei kvalifikacija. „Kompetencija – tai efektyvios veiklos demonstravimas, gebėjimas atlikti pateiktąsias užduotis, esant realiai ar imituojamai darbo situacijai; galėjimas pagal turimas žinias ir įgūdžius gerai atlikti veiklą; įgaliojimai ką nors daryti, veikti; labai kvalifikuotas žinojimas, kurio pagrindas – kvalifikacija“ (Andrašiūnienė, 2007).

Socialinis pedagogas privalo tapti tikru komunikacijos vadybos profesionalu, nes kasdien susiduria su nelengvu bendravimo trikampiu (vaikas, šeima, institucija). Šį trikampį socialiniams pedagogams valdyti sunku, įveikti be streso beveik neįmanoma: jis susiduria su vaikų, jų tėvų, visuomenės institucijų spaudimu ir reikalavimais. Todėl prieš pradėdamas veikti ir siekdamas suvaldyti veiklos lauką, socialinis pedagogas turi įvertinti savo galimybes, aplinkos daromą poveikį ir asmeninį pasiryžimą veiklai (Kvieskienė, 2005).

Socialinis pedagogas – asmuo įgijęs socialinio pedagogo kvalifikaciją, yra pasirengęs vykdyti vaikų politiką, dirbti socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas, gebantis vykdyti socializacijos, ankstyvosios prevencijos, pagalbos ir socialinės reabilitacijos programas bei sėkmingas socialines interakcijas įvairaus lygio socialinėse grupėse (Kvieskienė, 2001).

Socialinis pedagogas vadovaujasi individualaus priėjimo, lygių galimybių įtvirtinimo, konfidencialumo, vaiko apsisprendimo pripažinimo ir atsakomybės bei kompetencijos principais, profesinio rengimo standartu ir pareigybės aprašu. Socialinis pedagogas atlieka tyrėjo, tarpininko, psichoterapeuto, koordinatoriaus, grupės nario, konsultanto, pagalbininko, advokato, pedagogo, šeimos terapeuto, atradėjo, proceso vadybininko, organizatoriaus, eksperto, visuomeninio veikėjo, vertintojo ir kt. vaidmenis. Socialinis pedagogas vaidina daugelį vaidmenų, todėl jam reikalingos

įvairios kompetencijos, įtvirtintos specialybės profesiniame standarte (Socialinio pedagogo rengimo standartas, 2008).

Siekdamas vaiko gerovės ir saugumo socialinis pedagogas vykdo šias funkcijas:

- Įvertinimo funkcija yra labai svarbi socialinio pedagogo veiklai planuoti, ji apima informacijos rinkimą apie ugdytinio raidą, elgesį artimiausios socialinės paramos tinklą, ankstesnę patirtį ir problemas apie vaiko šeimą, šeimos narių tarpusavio santykius, materialines ir kt. problemas.
- Konsultacinė funkcija apima tėvų konsultavimą apie paslaugas, paramą ir būtinus dokumentus, siūlymų administracijai dėl ugdymo įstaigos taisyklių keitimo, mikroklimato gerinimo teikimo, pagalba sprendžiant tėvų – ugdytinių pedagogų tarpusavio konfliktus.
- Korekcinė funkcija krizių intervencijos, laisvalaikio praleidimas, žalingų įpročių prevencijos, bendravimo ir socialinių įgūdžių formavimas. Vadybinė funkcija yra labai plati – veiklos planavimas, konkretaus atvejo plano sudarymas, jo įgyvendinimo kontrolė ir poveikio vertinimas, klientų bylų tvarkymas, nemokamo maitinimo tvarkymas, dalyvavimas įvairiuose susirinkimuose ir posėdžiuose, labdaros akcijų organizavimas, projektų rašymas ir jų vykdymo kontrolė
- Šviečiamoji funkcija teikia informaciją įvairiais klausimais, informuoja vaikus jų tėvus bei mokytojus dominančiais klausimais, organizuoja šviečiamojo pobūdžio seminarus, paskaitas, susitikimus su kompetentingais asmenimis vaikų teisių klausimais, informuoja tėvus apie socialinės, apsaugos įstatymus ir tėvų atsakomybę už vaiką.
- Koordinacinė funkcija - siunčia ugdytinius ir tėvus pas kitus specialistus ar į tarnybas, konsultuojasi su ikimokyklinėje įstaigoje dirbančiais specialistais, vaikų teisių apsaugos, nepilnamečių reikalų inspektorais, pedagoginėmis – psichologinėmis tarnybomis ir kt. įstaigų darbuotojais.
- Prevencinė funkcija tai veikla skirta savisaugos įgūdžių ugdymui, siekiant išvengti traumų namuose, gatvėje ir kieme, vaikams turintiems psichosocialinio pobūdžio problemų.
- Teisinė funkcija – vaiko interesų atstovavimas teisės institucijose bei vaiko teisių ir interesų gynimas ugdymo įstaigoje ir už jos ribų.
- Socialinio ugdymo funkcija - (Socialinio pedagogo kvalifikaciniai reikalavimai, 2001; cit. Barauskienė, 2011).

Gudžinskienė ir Petronienė (2010) nagrinėjo socialinės paramos programas ikimokyklinio amžiaus vaikui ir šeimai. Nustatyta, kad ikimokyklinėse įstaigose dirbančioms pedagogėms dažniausiai tenka susidurti su ypač dažnai sergančiais vaikais, neturinčiais socialinių įgūdžių, su agresyviais ir pedagogiškai apleistais vaikais. Venckutė (2010) analizavo socialinio pedagogo poreikį ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Beveik 70 % respondentų atsakė, kad reikia socialinio pedagogo pareigybės lopšelyje-darželyje. Išskiriamos svarbiausios socialinio pedagogo kompetencijos: ugdytinio poreikių įvertinimas bei tėvų, vaikų, pedagogų konsultavimas. Griškutė (2012) atskleidė, kad pagrindinės socialinio pedagogo darbo funkcijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra vaikų socialinių įgūdžių ugdymas, tiriamoji veikla, šviečiamasis informacinis darbas, bendradarbiavimas bei projektinė veikla. Peciukonienė ir Kuzina (2012) tyrė socialinės pedagoginės veiklos poreikį Vilniaus ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Paaiškėjo, kad socialinės pedagogės ikimokyklinėse ugdymo įstaigose įgyvendina Socialinių įgūdžių ugdymo programą, dirba individualiai su sunkiau besiadaptuojančiais, autizmo sindromą turinčiais vaikais, konsultuoja tėvus, kaip padėti konkrečiam vaikui, atsižvelgiant į jo patiriamus sunkumus. Pažymėtina tai, kad taikomas komandinio darbo principas, kai kiekvienas jaučia ir prisiima atsakomybę už ugdymo kokybę.

Socialinis pedagogas ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje dirba su vaiku, tėvais (teisėtais vaiko atstovais), pedagogais ir kitais švietimo įstaigoje dirbančiais specialistais, bendruomene. Socialinio pedagogo pagrindinis uždavinys yra pagalbos teikimas vaikams ir tėvams probleminėse situacijose, taip pat šis specialistas savo veikla privalo keisti visuomenės požiūrį į vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių (Leliūgienė, 2003). Socialinio pedagogo kompetencija yra itin svarbi kokybiškai socialinei pedagoginei pagalbai:

- Gebėjimas įvertinti ugdytinio poreikius: sudaryti socialinės pedagoginės pagalbos ugdytiniui planą; taikyti individualaus darbo su ugdytiniu metodus, gebėti organizuoti ugdytinių veiklą, padedančią tobulinti socialinį funkcionavimą, analizuoti ir vertinti socialinio pedagoginio poveikio ugdytiniui veiksmingumą;
- Gebėjimas dirbti su ugdytinių grupėmis: įvertinti ugdytinio vietą socialinėje grupėje, organizuoti ir vertinti grupėje vykstančius pokyčius;
- Gebėjimas kurti saugią ugdytinio aplinką: vertinti ugdytinio aplinką, jos reikšmingumą ugdytinio socialiniam funkcionavimui, organizuoti visuomenės švietimą siekiant išvengti neigiamų socialinių pedagoginių reiškinių, analizuoti prevencinio darbo veiksmingumą;
- Gebėjimas bendradarbiauti su ugdytiniais ir institucijomis: bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių šeimos nariais, ugdymo institucijomis bei kitomis organizacijomis, koordinuoti socialines pedagoginės pagalbos teikimą ugdytiniams, dirbti komandoje.

- Profesinės veiklos tobulinimo kompetencija: vertinti, organizuoti ir tobulinti socialinio pedagogo praktiką, gebėti taikyti socialinio tyrimo metodus (Indrašienė 2007).

Socioedukacinio ugdymo ir pagalbos teikėjai privalo pasižymėti profesiniais pedagoginiais gebėjimais. Vosylienės (2009) teigimu, dirbant socioedukacinį darbą, reikia: gebėjimo atidžiai klausyti, išsakyti savo pageidavimus, gebėjimo bendradarbiauti, ugdyti gyvenimiškus įgūdžius, mokyti kurti santykius, mokyti lemti savąją socializaciją.

Neretai socialiniai pedagogai vykdo įvairias prevencines programas. Pagal šiuolaikinius tyrimus prevencija skirta į tris grupes, pagal kurias prevencines programas savo turiniu orientuojasi į tikslines grupes. Mokslinėje literatūroje yra išskiriama universalioji, selektyvinė ir specialioji prevencija (Brezinka, 2003, Hilenbrand, Hennemann, 2005; cit. Malinauskaitė, 2010).

Universalioji prevencija skirta visoms grupėms: ikimokyklinėms ugdymo įstaigos vaikų grupėms, mokyklos klasėms, būreliams ir kiti. Šių prevencinių programų dalyviai nepasižymi jokiais ypatingomis sutrikimų formomis ir nėra jokioje rizikos grupėje. Selektvinės prevencijos tikslinė grupė yra padidintos rizikos su tolesnėmis vystymosi problemomis individai arba subgrupės. Joje gali būti vaikų iš probleminių šeimų, socialiai nuskriaustų ir intelekto trūkumų turinčių vaikai. Specialiosios prevencijos grupę sudaro individai ar jų grupės, kurie pasižymi ankstyvaisiais psichikos sutrikimų simptomais, bet kurie dar nėra klasifikuojami kaip psichikos sutrikimai. Tokie simptomai gali būti svarios elgesio problemos ir prisitaikymo prie aplinkos sunkumai, ypatingi mokymosi sunkumai (Brezinka, Hilenbrand, Hennemann (cit. Malinauskaitė, 2010)). Veiksmingesnės tos prevencinės programos, kurios yra pradamos taikyti dar ikimokykliniame vaikų amžiuje ir tęsiasi ilgesnį laiką, nei tos, kurios yra naudojamos vėlesniame amžiuje.

Viena iš prioretinių sričių socialinio pedagogo darbe yra vaikų socialinių įgūdžių ugdymas. Gyvenimo įgūdžių ugdymas viena iš socialinės pagalbos teikimo formų. Gyvenimo įgūdžių ugdymo programa (2004) - tai vaikų asmeninių ir socialinių įgūdžių lavinimo programa, kurios tikslas – parengti ikimokyklinukus gyvenimui greitai besikeičiančioje visuomenėje. Asmeninio ir socialinio vystymosi procese galime išsiaiškinti vertybes, kurios lemia mūsų požiūrį ir elgesį, įvertinti įgytą patyrimą ir numatyti tolesnius veiksmus, identifikuoti asmeninio augimo sritis ir ieškoti galimybių ugdyti savo gabumus, suprasti savo privalumus ir trūkumus, suvokti atsakomybę už savo vystymąsi. Šiame procese galime suprasti ir kitų asmenų įtaką, t.y., kaip kiti mums gali padėti, paremti, pamokyti ar kartais net trukdyti, slopinti asmeninę ir socialinę raidą.

Ugdant gyvenimo įgūdžius dirbama su visa grupe, grupelėmis, individualiai. Kiekvienas iš šių būdų turi savo pranašumų ir naudojamas atsižvelgiant į pratybų tikslą, ugdomus įgūdžius. Bendras darbas sutelkia grupę, skatina tarpusavio paramą ir padeda geriau suprasti, gerbti ir priimti

individualius skirtumus, bendro darbo metu kyla daugiau įvairių idėjų. Darbas mažose grupėse (4-6 ugdytiniai) leidžia kiekvienam ugdytiniui pareikšti savo nuomonę ir būti išklausytam, mažoje grupėje dalyviai jaučiasi saugūs, todėl gali aptarti asmeniškus klausimus. Individualus darbas padeda atskleisti asmeninius poreikius, atspindi vaiko mokymą ir įgytus įgūdžius (Bulotaitė, Gudžinskienė, 2004).

Dirbant su šeimomis ir tėvais būtina atsižvelgti į įvairius susijusius kontekstus bei vaiko ir jo šeimos aplinką. Pasak H. Weiss (1998), H. Kreider, (1992) ir kt., šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos programos efektyvios tik tada, kai jos akcentuoja sąveikas tarp šeimos (tėvų ir vaikų) bei formalius (švietimo įstaiga) ir neformalius (draugai) ryšius.

Leliūgienė (2003) akcentuodama socialinio pedagogo paramos svarbą šeimai, pabrėžia, kad socialinio pedagogo veiklos objektu gali būti vaikas, suaugusieji šeimos nariai, bei pati šeima kaip visuma, ir išskiria šias veiklos sritis: edukacinė, psichologinė ir tarpininkavimo:

- Edukacinę funkciją sudaro mokymas, auklėjimas, ugdymas, lavinimas, švietimas. Pagalba nukreipta tėvų pedagoginės kultūros formavimui, t.y. aptariami ir sprendžiami tokie klausimai kaip: pedagoginis ir socialinis – psichologinis tėvų ruošimas vaikų auklėjimui. Ji vyksta konsultuojant tėvus ir dirbant su vaikais.
- Psichologinė parama. Socialinio pedagogo pagalba susidedanti iš dviejų komponentų: socialinės psichologinės paramos ir korekcijos. Psichologinė parama – tinkamo mikroklimato šeimoje palaikymas esant krizei. Korekcija – jos tikslas padėti šeimos nariams išsiaiškinti, kaip jie bendrauja vieni su kitais, kokios tokio bendravimo pasėkmės, po to – padėti pasiekti konstruktyvesnių bendravimo santykių.
- Tarpininkavimą sudaro trys elementai: pagalba organizuojant, koordinuojant ir informuojant. Pagalba organizuojant yra nukreipta į laisvalaikio organizavimą. Koordinacinė parama nukreipta į įvairių įstaigų ir tarnybų galinčių išspręsti tam tikras šeimos problemas aktyvizaciją. Informacinė pagalba tikslas – informuoti, konsultuoti šeimas socialinės apsaugos klausimais (Leliūgienė, 2003).

Stankūnienė, Jonkarytė, Mikulionienė, Mitrikas, Makauskas (2003) teigia, kad didžiausia problema - socialinės rizikos grupei priklausančių ar socialinę atskirtį patiriančių šeimų ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūra ir ugdymas, nes šioms šeimoms stinga ne tik socialinės, bet ir švietimo pagalbos, kuri padėtų šeimai ugdyti vaikus ir didintų jų atsakomybę už vaikų priežiūrą bei ugdymo kokybę namuose.

Socialinis pedagogas vienas iš pagrindinių socioedukacinės pagalbos teikėjų, kuris greičiausiai gali pastebėti problemą ir ją įvertinus pateikti sprendimo būdus. Tačiau socialinis

pedagogas be ikimokyklinės institucijos komandos narių (administracijos, auklėtojų, psichologo, šeimos narių) nėra pajėgus išspręsti iškilusių problemų, būtinas bendradarbiavimas.

1.3 Socioedukacinės pagalbos metodų modeliavimas ikimokyklinėje ugdymo institucijoje

Socioedukacinė pagalba modeliuojama ikimokyklinėje ugdymo institucijoje remiantis LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašu (2011), kuriame nurodama, socialinės pedagoginės pagalbos teikimo metodai:

- individualus darbas – sprendžiant vaiko ir mokinio problemas, konsultuojant jo tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus;
- darbas grupėje – gyvenimo įgūdžių ugdymas, pagalba sprendžiant problemas, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokyklos bendradarbiavimo skatinimas ir kita;
- darbas mokyklos bendruomenėje – saugios mokymosi ir ugdymo aplinkos kūrimas, palaikymas, išteklių telkimas ir kita.

Nors socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos apraše (2011) daugiau deklaruojama apie mokykloje teikiamą pagalbą, tačiau šiuo įsakymu socialinis pedagogas vadovaujasi ir ikimokyklinėse institucijose.

Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo rūšys ikimokyklinėje institucijoje:

Konsultavimas – patarimai, pasitarimai, papildoma mokomoji pagalba vaikams ir mokiniams, jų grupėms, mokytojams, kitiems švietimo pagalbos specialistams, tėvams (globėjams, rūpintojams) siekiant padėti išsiaiškinti tai, kas vyksta jų gyvenime ir mokymosi aplinkoje (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011).

Tyrimai – siekiant išsiaiškinti aplinkos poveikį vaikui ir mokiniui, ugdymosi ir mokymosi sunkumus, kas padeda valdyti procesą, reiškinių sąlygas, patikrinti priežastinius reiškinių ryšius ir kita. Tiriamas socialinės pedagoginės pagalbos poreikis, organizuojama ir koordinuojama socialinė pedagoginė pagalba ir vertinama jos kokybė (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Anot Karmazos, Karmazės ir Grigutytytės (2012), informacijos rinkimui gali būti taikomi tokie darbo metodai, kaip: pokalbis, stebėjimas, interviu, genograma, ekožemėlapis, ir kt. Pasak Butler ir Roberts (2010), informaciją galima rinkti darant geneologinio medžio grafiką, braizant genogramą ar ekožemėlapį. Remiantis Kelly (2008), galima teigti, kad surinkta informacija padeda socialiniam pedagogui įvertinti pagalbos poreikį specialiųjų poreikių vaikui. Nustatant pagalbos poreikį specialiųjų poreikių vaikams, socialinis pedagogas, naudodamas įvairius darbo metodus, renka informaciją apie vaiką, jo tėvus (globėjus, rūpintojus), gyvenamąją aplinką.

Mokymas ir švietimas – skirtas padėti vaikams ir mokiniamis išmokyti kūrybiškai ir kritiškai mąstyti, bendrauti, pažinti save, aplinką, gebėti priimti sprendimus, spręsti problemas, elgtis visuomenėje priimtinais būdais, valdyti emocijas, gyvenimo įgūdžių, sveikos gyvensenos ugdymas ir kita (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Teikiama aktuali informacija tėvams ir auklėtojoms apie vaiko adaptaciją, elgesio bei emocijų sutrikimus. Socialinis pedagogas padeda tėvams ugdyti vaiką, suvokti jo socialinius ir psichologinius poreikius, šių poreikių tenkinimo svarbą, geriau suprasti mažylį, turintį emocijų bei elgesio sutrikimų, ir ieškoti veiksmingų pagalbos būdų. Taip pat informuoja tėvus dėl jų teisės gauti socialinę pedagoginę pagalbą. Socialinis pedagogas atstovauja vaiko teisėms, gina jas ir teisėtus vaiko interesus. Socialinis pedagogas, remdamasis socialinio pedagogo pareiginėmis instrukcijomis, kartu su įstaigos personalu, visuomeninėmis organizacijomis ir socialiniais partneriais iš kitų institucijų atlieka šviečiamąjį – informacinį darbą (Merfeldaitė 2005). Tinkamo elgesio formavimui būtinas socialinių įgūdžių mokymas. Lavinant socialinius įgūdžius siekiama, kad antisocialiai besielgiantis vaikai įgytų įgūdžių, būtinų norint išvengti savo bendraamžių ir suaugusiųjų atstūmimo. Intervencijos tikslas – padidinti vaiko kontaktus, sąveiką su kitais vaikais, naudojantis įvairiais pastiprinimais. Vaikai mokomi inicijuoti sąveiką su kitu vaiku, susidraugauti, lavinami jų bendravimo sugebėjimai. Mokiniai supažindinami su priemonėmis leidžiančiomis vertinti aplinką, numatyti elgesio alternatyvas, pasirinkti tinkamą elgesio formą arba strategijas, kontroliuoti šio elgesio veiksmingumą ir atitinkamai pritaikyti savo elgesį.

Preveninės veiklos organizavimas – tikslu mažinti teisės pažeidimus, mokyklos nelankymą, laikytis vidaus tvarkos taisyklių, smurto, patyčių, ligų ir kitų neigiamų socialinių reiškinių prevencija (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Ikimokyklinėje institucijoje prevencinė veikla labiau orientuota dėl patyčių, priekabiavimo, smurto. Anot Karmazos, Grigutytės, Karmazė (2007), geriausių smurto problemos sprendimo rezultatų galima tikėtis tik dirbant komandoje. Remiantis vieno žymiausių pasaulyje priekabiavimo arba patyčių tyrinėtojų Olweus (1993) apibrėžimu, priekabiavimas – tai nuolatinis fizinės ar psichologinės jėgos panaudojimas, sąmoningai siekiant sužeisti ar įskaudinti kitą asmenį, kuris negali savęs apginti.

Socialinės pedagoginės pagalbos tinklo kūrimas – vaikams ir mokiniamis, mokytojams, tėvams (globėjams, rūpintojams), socialinių partnerių paieška, projektų vykdymas ir plėtra (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Viena svarbiausių ikimokyklinės ugdymo įstaigos socialinio pedagogo darbo funkcijų. Bendradarbiavimas su įstaigos pedagogų komandomis, ugdytinių tėvais, įstaigos administracija, taip pat ir su kitomis institucijomis. Siekiant garantuoti veiksmingą pagalbą ir kuriant socialinių pedagoginių problemų prevencijos sistemą, svarbu bendrauti su socialiniais partneriais: Vaiko teisių apsaugos tarnyba, Pedagogine psichologine

tarnyba, Socialinės paramos skyriumi ir kitomis institucijomis. Remiantis socialinio pedagogo kvalifikaciniais reikalavimais, socialinis pedagogas vykdydamas konsultacinę funkciją pataria, padeda, konsultuoja (Socialinė pedagogika: teorija ir praktika, 2005). I. Leliūgienė (2003), remdamasi R. Ovčarova (2001), socialiniam pedagogui vykdant konsultacinę funkciją, siūlo remtis tokiomis konsultavimo technologijomis: pasiruošimas konsultacijai, ryšio užmezgimas, situacijos tyrimas, tikslų nustatymas, sprendimų paieška, rezultatų aptarimas. socialinio pedagogo pastangomis inicijuojami, organizuojami, kuriami ir įgyvendinami socialiniai projektai (jie skiriami teigiamam elgesiui skatinti, atsiprašymo, susitaikymo, kalbiniams modeliams įtvirtinti, laikytis grupės taisyklių, susitarimų, atsakomybės už savo elgesį, tinkamai padėti vaikams pažinti savo emocijas, jas įvardyti ir pan.).

Tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojų švietimas – vaiko raidos, gyvenimo įgūdžių ugdymo, socializacijos, bendravimo ir kitais klausimais. Ikimokyklinėje instucijoje dirbama individualiai arba grupėmis su ugdytiniais, kurie turi elgesio ir emocijų sunkumų (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Kad vaikai galėtų prisitaikyti šių dienų gyvenime, rastų savo vietą, mokėtų įveikti gyvenimo sunkumus, svarbu nuo mažens juos to mokyti, suteikti žinių, gebėjimų, įgūdžių – plėtoti jų socialinę kompetenciją. Anot I. Leliūgienės (2003), socialinis pedagogas vykdydamas korekcinę funkciją, socialinių – psichologiniais metodais, koreguoja specialiųjų poreikių vaikų elgesį. Socialiniais – psichologiniais metodais dažniausiai sprendžiamos problemos, susijusios su bendravimo sunkumais, socialine adaptacija, savivoka. Teigiama, kad socialinis pedagogas, vykdydamas korekcinę funkciją, ugdo specialiųjų poreikių vaikų socialinius įgūdžius, koreguoja nepriimtina ir netinkama vaikų elgesį, padeda vaikams adaptuotis naujoje aplinkoje ir t.t.

Ališauskienė (2005) pateikia tėvų ir specialistų bendradarbiavimo modelį, kuriame išskiria šiuos kriterijus:

- *Šeimos įgalinimas*. Tėvų gebėjimų ugdyti savo vaiką ir kontroliuoti savo gyvenimą skatinimas ir tobulinimas.
- *Šeimos individualumo pripažinimas*. Šeimos individualių skirtumų (poreikių, galimybių, interesų, vertybių ir kt.) pripažinimas, vertinimas ir gerbimas.
- *Pasikeitimas informacija*. Informavimas apie tarnybos veiklą, tikslus, ugdymo ir pagalbos kryptis, pasidalinimas informacija, įgūdžiais ir jausmais.
- *Pozityvumas*. Pasidalijimas pozityviais jausmais; atvirumas, pasitikėjimas, šeimos stipriųjų savybių pabrėžimas.
- *Bendras problemos sprendimas ir sprendimo priėmimas*. Bendros veiklos su tėvais iniciavimas, vaiko ugdymo plano sudarymas ir įgyvendinimas.
- *Konkretumas*. Specialisto gebėjimas reaguoti tiksliai, aiškiai, nedelsiant.

- *Empatija*. Įsijautimas ir supratimas.
- *Kalbos paprastumas*. Vengimas įmantrių sąvokų, specialių terminų, kurie tėvams yra nesuprantami.
- *Specialistų komandos santykių stabilumas ir veiklos organizavimas*. Tarpusavio santykių kūrimas, kai vyrauja kito priėmimas ir patvirtinimas; pasitikėjimas kito kompetencija.

Tarpinstitucinės komandos teikiamos pagalbos modelis pagal Aidukienę (2012) šiuo modeliu siekiama užtikrinti veiksmingą ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ir jo tėvų poreikius atitinkantį ugdymą (si), kompleksiskai teikiamų paslaugų vaikui ir jo tėvams prieinamumą bei optimalų savivaldybėje esančių tiek materialinių, tiek žmonių resursų panaudojimą, siūloma taikyti tarpinstitucinės komandos teikiamos pagalbos modelį.

Tarpinstitucinė komanda suburiama savivaldybėje iš įvairių valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų specialistų, ir veikia pagal vaikų nuo gimimo iki privalomo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašą (2009). Kompleksiškai teikiamos švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams (globėjams) tvarkos aprašą, vadovaujasi tarpinstitucinės komandos veiklos reglamente nustatyta tvarka. Tarpinstitucinės komandos pagalbos modelis taikomas, kai reikia koordinuoto įvairių (bent dviejų) sektorių – švietimo pagalbos, sveikatos priežiūros, socialinės paramos paslaugų vaikui nuo gimimo iki privalomo mokymo pradžios ir jo tėvams (globėjams) organizavimo ir teikimo.

Kompleksiškai teikiamą pagalbą organizuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo Koordinatorius, o ją teikia tarpinstitucinė komanda, kurią gali sudaryti specialistai iš tokių institucijų: Sveikatos priežiūros įstaigų (pirminės sveikatos priežiūros centrų, psichinės sveikatos centrų, ankstyvosios reabilitacijos tarnybų ir kt.) Vaiko teisių apsaugos tarnybų, Teisėsaugos institucijų; Socialinės paramos institucijų (socialinės pagalbos tarnybų ir centrų); Švietimo ir ugdymo institucijų (mokyklų, vykdančių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų (Vaikų nuo gimimo iki privalomo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas 2009, cit. Aidukienė 2012).

Tarpinstitucinės komandos sudėtis (kokie specialistai ir iš kokių institucijų turi būti įtraukti) priklauso nuo vaiko ir jo tėvų poreikių bei savivaldybės vaiko gerovės komisijos sprendimo. Tarpinstitucinė komanda kompleksiskai pagalbą teikia pagal kartu su šeima sudarytą individualų planą, kuriame pagal nustatytą poreikį numatomos paslaugos, jų teikėjai, forma, modelis, laukiamas rezultatas ir pan. Tarpinstitucinės komandos teikiamos pagalbos modelio taikymas leidžia užtikrinti koordinuotos pagalbos vaikui nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios ir jo šeimai užtikrinimą – organizavimą ir suderintą teikimą; tarpinstitucinį bendradarbiavimą, teikiant

informacinę, metodinę, konsultacinę ir kitokią dalykinę pagalbą įvairioms, su vaiko ir šeimos situacijos sprendimu susijusioms, institucijoms bei šeimoms; informacijos sklaidą visuomenėje, šviečiant ir konsultuojant ją sveikatos priežiūros, socialinės paramos, ugdymo ir švietimo pagalbos klausimais (Vaikų nuo gimimo iki privalomo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašas, 2011).

Socioedukacinę pagalbą galima modeliuoti per veiklas, funkcijas, metodus. Pagrindiniai socioedukacinės pagalbos modeliavimo principai individualus darbas, darbas komandoje, darbas su ikimokylinės institucijos bendruomene.

2 skyrius. SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS MODELIAVIMAS IKIMOKYKLINĖS UGDYMO INSTITUCIJOJE SPECIALISTŲ POŽIŪRIU TYRIMAS

2.1 Tyrimo metodologija

Teikiant socioeducacinę pagalbą socioeducatoriai linkę vadovautis viena iš ugdymo filosofijos krypčių tai pragmatizmo. Pragmatinio ugdymo realybė - individuali problemų sprendimo patirtis, ugdytinio sąveikos su aplinka padarinys; vertybės reliatyvios, situacinės, individualūs pažinimas pasiekiamas eksperimentavimo, klaidų ir bandymų būdu. Ugdymo tikslas - ugdyti individą, mokantį spręsti gyvenimo problemas. Pragmatizmo esmė - praktinis tikslingumas (Mažeikis, 2006). Ugdymas vyksta tik per tiesioginį asmeninį ugdytinio patyrimą, jam pačiam eksperimentuojant su tikrove. Dominuoja ne mokomieji dalykai, bet vaikas, savarankiškai siekias patyrimo pagal savo interesus ir savo paties užsibrėžtus tikslus. Žinias ir mokėjimus vaikai įgyja žaisdami ir dirbdami. Pragmatiškas mąstymas orientuotas į tikrovę. Mokymasis grindžiamas vien vaiko interesais, asmenine jo patirtimi: interesas – tai viso ugdymo proceso kertinis akmuo (Belousienė, 2008). Mąstymas visada atsiranda tada, kai yra poveikis ir būtinumas išspręsti konkretų sunkumą, pašalinti kliūtį. Pabrėžiamas hipotezių kėlimas, probleminis mąstymas, smalsumas, mokymasis veikiant.

Tyrimo apdorojimo metodais pasirinkta Fenomenologijos ir Pagrindžiamosios teorijos.

Fenomenologijos teorijos tikslas - ištirti reiškinių, kuris gali būti žinomas, bet svarbiausia atskleisti žmonių patirties prigimtį. Reiškinyje gali būti įvykiai, situacijos, patirtys ar koncepcijos. Šiame tyrime svarbu atskleisti specialistų patirtį modeliuojant socioeducacinę pagalbą ikimokyklinėse institucijose.

Pagrindžiamosios teorijos tikslas - induktyviai suformuoti teoriją, kuri pagrįsta duomenimis. Naudojami sistemiški procedūrų rinkiniai padedantys analizuoti tyrimo duomenis kuriais ir buvo vadovaujama.

Mokslinė literatūros analize siekta atskleisti socioeducacinės veiklos ir pagalbos teorinį modelį ikimokyklinėje ugdymo institucijoje. Surinktos mokslinės literatūros analizė sudarys sąlygas atskleisti, kokia informacija apie pasirinktą mokslinio tyrimo objektą, mokslinio tyrimo problemą jau yra publikuotos, kokie metodologiniai tyrimai jau buvo atlikti nagrinėjama tema ir kokie tų tyrimų rezultatai. Taip pat analizuojant labai svarbu atkreipti dėmesį kokie teisės aktai apibrėžia analizuojamą problemą ir ją palyginti kaip veikia realybėje.

Tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas kokybinio tyrimo pusiau struktūruotas interviu. Kokybinis tyrimas, leidžia įvairiapusiškai pažvelgti į problemą per unikalią žmogaus patirtį apie tiriamąjį reiškinį.

Svarbiausios kokybinių metodų savybės, lemiančios didelį subjektyvumą: kokybinius metodus charakterizuoja trys svarbiausi bruožai:

- 1) kokybinių metodų tikslas – suprasti subjektyvią patirtį ir vertinimą;
- 2) kokybinis metodas pirmiausia orientuojamas į procesą, o ne rezultatus;
- 3) tyrime, kuris atliekamas pagal kokybinį metodą ypač svarbi reikšmė tenka konteksto ir kontekstinių veiksmų įvertinimui (Marsh, Stoker, 1997).

Pagrindinė kokybinių metodų paskirtis – suvokti tikrovę ir ją supantį kontekstą (kokybinuose metoduose svarbiau suvokimas, nei pagrindimas). Kokybiniais metodais pirmiausia siekiama atrasti, o ne verifikuoti. Taigi kokybiniais metodais pirmiausiai siekiama ne pagrįsti ar įrodyti, o nustatyti (Vaičiūnas, 2007).

Interviu (angl. – interview; vok. – interview; rus. – интервью) – metodas, taikomas sociologijoje ir socialinėje psichologijoje gauti žodinei informacijai, numatyta tyrimo programoje. Jis panašus į pokalbio metodą, tačiau yra formalesnis ir konkretesnis nei pokalbis (pokalbis yra daug intymesnis) (Tidikis, 2003).

Interviu, kaip ir pokalbis, yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų. Reikiamos žodinės informacijos gaunama tiesioginiu kryptingu interviu su respondentu. Pokalbio kryptį ir turinį sąlygoja tyrimo problema. Ji sprendžiama apklausiant respondentą. Tai individualus pokalbis, garantuojantis didesnę patikimumą negu anketinis metodas ar kiti apklausos būdai (Tidikis, 2003).

Tyrimu siekiama atskleisti socioedukacinės pagalbos modelius ikimokyklinėse ugdymo institucijose. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, buvo pasirinkta pusiau struktūruoto interviu forma ir iš anksto buvo numatyti interviu klausimai (žr. priedą nr. 1., nr. 2). Duomenys buvo apdoroti taikant turinio analizės metodą.

Pagal Žydžiūnaitę (2004), turinio (content) analizės pagrindinės dalys buvo šios:

- 1) daug kartų skaitomas tekstas;
- 2) remiantis „raktiniais“ žodžiais, išskiriamos manifestinės kategorijos;
- 3) atliekamas kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas;
- 4) atliekamas kategorijų ir subkategorijų interpretavimas bei pagrindimas iš teksto išskirtais įrodymais.

Kontent–analizės metodas (angl. – content analysis; vok. – Content–Analyse; rus. контент–анализ – turinio analizė) yra socialinės informacijos turinio kiekybinė analizė. Bendriausia prasme kontent–analizė yra technika, leidžianti, objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes,

daryti patikimas išvadas. Analizė yra objektyvi, jei įvairūs tyrėjai, nagrinėdami tuos pačius dokumentus, prieina prie tų pačių išvadų (Tidikis, 2003).

Naudojant modeliavimo metodą, būtina atsižvelgti į vidaus logiką, kuri paprastai nuosekliai atsispindi šiuose etapuose: tyrimo problemos formulavimas, modeliavimo tikslo ir uždavinių iškėlimas, būtinumo naudoti modeliavimo metodą pagrindimas; teorinis pasirengimas modeliavimo procesui (tyrimo objekto sisteminė analizė, tyrimo dalyko sistemos įsivaizdavimas (vizija); konceptualaus modelio sudarymas (veiksmų mechanizmų ir modelio struktūrinių vienetų sąveikos įsivaizdavimas, rodiklių formulavimas); formalizuoto modelio tam tikru lygiu konstravimas (kintamųjų erdvės formavimas ir jų aprašymas modelio vienetų terminais, duomenų rinkimas ir modelio parametrų bei santykių identifikavimas, modelio verifikacija); modelių tyrimas ir naujos informacijos gavimas; perėjimas nuo gautos modelinės informacijos prie žinių apie tyrimo dalyką perstruktūrinimą (deformalizacija ir turinio interpretacija, analizė, apibendrinimas ir paaiškinimas), modelio žinių įtraukimas į teorinių žinių apie tyrimo objektą sistemą (Tidikis, 2003).

2.2 Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyviais buvo pasirinkta atsakingi asmenys (ikimokyklinės įstaigos pedagogai) ir socioedukacinės pagalbos ekspertai (socialiniai pedagogai) dirbantys Šiaulių ikimokyklinėse institucijose. Atsakingi asmenys (ikimokyklinės įstaigos vadovai) pagal savo statusą gali leisti ar neleisti jų vadovaujamame kolektyve (įstaigoje, įmonėje) vesti interviu. Be jų leidimo, be suderinimo dažniausiai neįmanoma atlikti jokių tyrimų. Todėl interviu vedėjas turi sudominti ir įtikinti asmenį, kad reikia, kad tikslinga atlikti jo objekte tyrimą, turi paaiškinti, kad yra tam tikri moksliniai, teoriniai ir grynai praktiniai poreikiai. Ekspertai – tai asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimo patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tiriamą problemą. Iš jų tyrėjas gali gauti maksimalią ir detalią informaciją apie tiriamą objektą, aptarti ir patikrinti tyrimo hipotezes, įvertinti įvairias tyrimo metodikas, susidaryti tikslesnę tyrimo proceso programą (Tidikis, 2003).

Kad tikslingai atlikti tyrimo analizę ir išanalizuoti socioedukacinės pagalbos metodų pritaikomumą ikimokyklinėse ugdymo institucijose, pasirinkti socialiniai pedagogai ir institucijos pedagogai (grupių auklėtojos).

Tyrimo dalyvavo 10 socialinių pedagogų ir 5 pedagogai Šiaulių miesto ikimokyklinių ugdymo institucijų. Socialinio pedagogo pareigybė ganėtina neseniai pradėjo funkcionuoti ikimokyklinėse įstaigose. 2016 m. Šiaulių mieste turime 11 dirbančių socialinių pedagogų iš 30 - ties lopšelių – darželių.

2.3 Tyrimo rezultatų analizė

Sudarant klausimyną (žr. priedą nr. 1., nr. 2.) remtasi atliktos mokslinės literatūros analize ir jos autoriais: Leliūgienė, (1997, 2002, 2003) Gudžinskienė, Petronienė, (2010), Kvieskienė, (2005), Gudžinskienė, Petronienė (2010), Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašu, (2011), Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymas ir jos darbo organizavimas tvarkos aprašu, (2011).

Empirinio turinio analize siekta išsiaiškinti, socioedukacinės pagalbos modelių teikimo galimybes realybėje ikimokyklinėje ugdymo institucijoje.

1 lentelė

Demografinės respondentų charakteristikos

Imties dydis	N=15 (Socioedukatoriai N=10; Pedagogai N=5)
Lytis	Socioedukatoriai N=10 (moterys) Pedagogai N=5 (moterys)

Iš pasirinktos ekspertinės apklausos (socialinių pedagogų ir pedagogų) taikant empirinį interviu metodą tikėtasi išsiaiškinti kaip socioedukacinė pagalba modeliuojama praktikoje lyginant su atliktos literatūros analize. Sukurti socioedukacinės pagalbos modelio sistemą, kaip pagalbą tobulinant sritis, kuriuose ekspertai jaučiasi silpniausiai. Pasirinktos tokios diagnostinės sritys (žr. lentelė nr. 2). Buvo numatyti subkategorijų dažniai, kurie akivaizdžiai leidžia pamatyti kaip respondentų atsakymai pasiskirsto mažėjančia tvarka.

2 lentelė

Diagnostinės socioedukacinės pagalbos sritys

Diagnostinė sritis	Klausimo modelis
Poreikis socioedukacinės pagalbos	Su kokiomis problemomis dažniausiai susiduriate savo darbe? Apibūdinkite plačiau. Koks poreikis vaikams, tėvams, bendruomenei yra socioedukacinės pagalbos darželyje? Kokiais atvejais yra kreipiamasi į socialinį pedagogą?
Socioedukatoriaus profesiniai gebėjimai/kompetencijos	Kokios Jūsų, kaip socialinių pedagogų darbo funkcijos darželyje? Ką norėtumėte pakeisti? Kaip vertinate socialinio pedagogo kompetenciją?
Socioedukacinės pagalbos teikimo galimybės	Kokius socioedukacinius modelius naudojate savo darbe? Apibūdinkite plačiau. Kaip vertinate šiuos naudojamus modelius? Kaip atrodo Jūsų darbo diena? Apibūdinkite plačiau. Jūsų

	nuomone kas turi įtakos socialinio pedagogo pareigybei atsirasti ikimokyklinėje institucijoje?
Socioedukacinės pagalbos modeliai	Kaip dažnai naudojate šiuos modelius: individualus darbas; darbas grupėje; darbas su tėvais/globėjais; darbas ikimokyklinio ugdymo bendruomenėje? Apibūdinkite plačiau. Kokius socioedukacinius modelius taiko socialinis pedagogas Jūsų įstaigoje? Apibūdinkite plačiau.
Socioedukacinės pagalbos vertinimas	Kaip vertinate savo darbo sąlygas? Ką norėtumėte tobulinti, pakeisti? Kaip vertinate šiuos naudojamus modelius? Kaip vertinate ateities perspektyvas teikiant socioedukacinę pagalbą? Kaip vertinate socioedukacinės pagalbos teikimą? Kur socialinis pedagogas turėtų labiau kreipti dėmesį teikiant pagalbą?

2.3.1 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos poreikis ikimokyklinėje institucijoje

Pagrindinė švietimo sistemos paslauga – kokybiškas, visapusiškas, integruotas asmenybės ugdymas, informacijos bei konsultacijos teikimas. Per švietimo reformos dešimtmetį ikimokyklinėje įstaigoje ir mokykloje nemažai nuveikta diegiant modernaus ugdymo pagrindus, tačiau labai mažai dėmesio skiriama socioedukacinės pagalbos koordinavimui (Uzdila, Paukštienė, 2007).

Socioedukacinė pagalba darželyje suprantama kaip veikla, kurios tikslas padėti vaikui ir tėvams spręsti problemas, kurios ateityje gali neigiamai paveikti vaiko asmenybės brandai. Vien pati ikimokyklinė ugdymo institucija, negali gebėti spręsti visus vaiko ir jo tėvų kylančius sunkumus. Todėl vaikų darželiai pasitelkia socialinį ugdymą teikiančius asmenis t.y. socialinius pedagogus.

3 lentelė

Socioedukacinės pagalbos poreikio kryptys

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJOS DAŽNIS	ĮLIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioedukacinės pagalbos poreikis	Darbas su vaikiš	15	<i>... pagalba vaikui..., daugėja vaikų z kartos..., vaikams trūksta socialinių įgūdžių..., elgesio sunkumai...</i>
	Darbas su tėvais	15	<i>...rekomendacijos tėvams,...socialinės rizikos šeimos..., tėvai mažai skiria dėmesio savo vaikams...</i>

	Darbas su institucijos bendruomenei	14	<i>...pedagogai domisi vaiku..., ...kreipiasi pagalbos..., daugiau bendrauti su darželio bendruomene...</i>
--	-------------------------------------	----	---

Analizuojant socioedukacinės pagalbos poreikį ekspertų požiūriu paaiškėjo, kad socioedukacinė pagalba reikalinga vaikams lankantiems darželį, taip pat jų tėvams, taip teigė (15) informantų, bei institucijos bendruomenei (14) apklaustųjų. Informantai pastebi, kad vaikams trūksta socialinių bei kitų įgūdžių, vaikai turi adaptacijos sunkumų, taip pat neretai tenka teikti pagalbą ir vaikams turintiems specialiųjų poreikių. Kaip pastebi respondentai, tai gali lemti didėjančios Z kartos vaikų atsiradimas.

Pagal kartų teoriją, XXI a. antrajame dešimtmetyje bendrojo ugdymo institucijose ugdomi Z kartos vaikai, pasižymintys ypatingu santykiu su technologijomis, kurį taikliai apibūdino A. Cross-Bystrom (2010): „Z karta ir yra technologijos.“ Z kartos vaikai auga naudodamiesi internetu jau tada, kai dar nemoka kalbėti. Mobilusis telefonas jiems pakeitė lėlę ir žaislinį automobiliuką. Jau nuo ankstyvos vaikystės gyvena technologijų susietame pasaulyje (Cross-Bystrom, 2010). Z kartos vaikai pasižymi padidėjusiu jaudrumu, nerimastingi, mažiau paklusnūs, hiperaktyvūs, linkę labiau individualizuotis, negu įsilieti į kolektyvą (Ramoškienė, 2014).

Taip pat 15 informantų atkreipia dėmesį, kad socioedukacinė pagalba reikalinga šeimoms bei institucijos bendruomenei (14). Tėvai, kad ir nedrąsiai kreipiasi į socialinį pedagogą, bando ieškoti pagalbos. Darželių pedagogams, tai taip pat ganėtina nauja, tačiau kaip pastebėtina iš atsakymų tariasi, analizuoja, domisi pagalbos sprendimo būdais. Anksčiau, kai socialinių pedagogų visiškai nebuvo darželiuose, jos teikdavo tą pačią socioedukacinę pagalbą, tačiau vaikų su įvairiomis problemomis nebuvo tiek daug. Galime daryti prielaidą, kad padaugėjus vaikų iš Z kartos pedagogams pradėjo trūkti kompetencijos.

Tačiau pabrėžiama, kad tos pagalbos galėtų būti daugiau vaikams ir pedagogams. Pedagogai nevisada susikalba su tėvais, tėvai galbūt yra pasyvūs savo vaikų atžvilgiu, mano, kad ugdymo įstaiga turi pasirūpinti ir išspręsti iškilusius sunkumus. Galima daryti prielaidą, kad socialinis pedagogas turėtų keisti tėvų požiūrį, bendrauti daugiau su bendruomene bei dirbti su vaiku (žr. pr. nr. 18, 19).

2.3.2 Diagnostinė sritis: Socioedukatoriaus profesinės kompetencijos

Lietuvoje nėra konkretaus socialinio pedagogo kompetencijų aprašo, todėl neapibrėžta, kokios kompetencijos reikalingos dirbant ikimokyklinėje institucijoje, kokiais gebėjimais, savybėmis turi pasižymėti ir kokių žinių privalo turėti socialinis pedagogas (Leliūgienė, Terechovienė, 2011). Socialinio pedagogo kompetencijos iš esmės yra grindžiamos Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Socialinio pedagogo pareigine instrukcija (2001).

4 lentelė

Socioedukatorių, kaip socioedukacinės pagalbos teikėjų profesiniai gebėjimai

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ILIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioedukatorių profesiniai gebėjimai	Gebėjimas dirbti individualiai	10	<i>...socialinis pedagogas, kaip specialistais turi gebėti dirbti individualiai..., dirbti pagal individualią programą..</i>
	Gebėjimas dirbti komandoje	8	<i>...dirbti su įvairiais specialistais...pasitelkti į pagalbą ir kitus specialistus...</i>
	Gebėjimas spręsti problemas	8	<i>...pamatyti problemą laiku..., neleisti problemai išsiplėtoti... kokybiškai koordinuoja pagalbos teikimą..</i>
	Gebėjimas planuoti ir organizuoti	5	<i>...organizuoti bendras veiklas su auklėtojais..., organizuoti prevencines veiklas...</i>
	Gebėjimas komunikuoti	5	<i>...turi labai daug komunikuoti... soc. pedagogas domėtis, kitų darželių specialistų darbu..., nebijoti prašyti pagalbos...</i>
	Gebėjimas kūrybiškai dirbti	3	<i>...labai daug kas priklauso nuo specialisto kūrybiškumo..., darbe su vaiku svarbu kūrybiškumas...</i>
	Gebėjimas prisitaikyti prie situacijos	2	<i>svarbu laiku ir vietoje prisitaikyti prie situacijos su tėvais..., pritaikyti savo veiksmus prie situacijos...</i>

Pagrindinės sudedamosios dalys socioedukatoriaus darbe yra žinios, vertybės ir įgūdžiai. Socialinis pedagogas dažniau yra siejamas su vaiku (10), siekiant įvairaus tipo ugdymo institucijose užtikrinti jo pozityvią savirealizaciją ir adaptaciją.

Individualus socialinis – pedagoginis darbas suprantamas kaip ilgalaikio ar trumpalaikio kontakto organizavimas, paremtas pasitikinčiu ir produktyviu bendravimu, tuo pačiu padedant klientui, jo šeimai suvokti aplinkybes, situaciją, kurioje jie atsidūrė, mobilizuoti vidinius resursus, įsisąmoninti savo vaidmenį bendruose veiksmuose, stimuliuoti ir/arba organizuoti aktyvius veiksmus sprendžiant problemą (Leliūgienė, 2011).

Analizuojant gautus rezultatus paaiškėjo, kad informantai išskiria būdingus gebėjimus, kuriais turi vadovautis specialistas. Tačiau vėl gi šie gebėjimai yra ugdomi per patirtį, per sukauptą metodinę medžiagą, per bendradarbiavimą, per naujus pagalbos ieškojimo būdus. Kaip pabrėžia 8 informantai pabrėžia, kad socioedukatoriaus darbe svarbu problemas/sunkumus pateikti ir spręsti kūrybiškai tai įvardija 3 informantai, nes labai tikėtina ne visoms problemoms galima pritaikyti vieną ir tą patį pagalbos modelį. Specialistui svarbu atvira komunikacija, kuo daugiau specialistas rodo noro bendrauti ir bendradarbiauti tuo mikro klimatas yra palankesnis socialinio pedagogo darbui. Pabrėžia, kad specialistai geba bendrauti ir bendradarbiauja su kolektyvu, taip pat su vaikų tėvais.

Galime daryti prielaidą, kad sėkmingam socioedukatoriaus darbui reikalingi šie bendrieji gebėjimai kaip atsakingumas, organizuotumas, kūrybiškumas; sprendimų priėmimas, kolektyvinis darbas, taktiškumas, tolerantiškumas. Kaip gebėjimus ekspertai paminėjo tik keletą iš išvardintų socialinių pedagogų gebėjimų. Galima teigti, kad respondentai mažai įsigilinę į socialinio pedagogo gebėjimus ar kompetencijas.

2.3.3 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos teikimo perspektyvos ikimokyklinėje institucijoje

LR Švietimo įstatyme (2003) socioedukacinės pagalbos paskirtis apibrėžiama kaip pagalba vaikui, įgyvendinant jo teisę į ugdymą, užtikrinant jo saugumą švietimo įstaigoje: šalinti priežastis, dėl kurių vaikas negali lankyti švietimo įstaigos ar vengia tai daryti, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) padėti vaikui pasirinkti ugdymo įstaigą pagal protines ir fizines galias ir joje adaptuotis.

Socioedukatorių funkcijos teikiant socioedukacinę pagalbą

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ILIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioedukatorių funkcijos	Stebėjimas	13	<i>...stebėti vaikus..., stebi atitinkančią situaciją..., vaiko stebėjimai būna retokai...</i>
	Šviečiamoji	13	<i>...šviečiamasis informacinis darbas..., ...palaiko ryšius..., ...teikti aktualią informaciją tėvams...</i>
	Vaikų socialinių įgūdžių ugdymas	12	<i>...vaikų socialinių įgūdžių ugdymas..., ... padėti tėvams ugdyti savo vaiką...,</i>
	Dalyvavimas Vaiko gerovės komisijoje	10	<i>Dalyvauju vaiko gerovės komisijos veikloje..., komisijos narė ...komisijos pirmininkė...</i>
	Preveninės veiklos organizavimas	10	<i>...numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti..., ...vykdyti problemų sprendimo prevencines programas..</i>
	Bendradarbiavimas (su tėvais, pedagogais, kitomis instucijomis)	9	<i>bendradarbiavimas su įstaigos pedagogais..., su vietos bendruomene ir įv. įstaigomis...</i>
	Tiriamoji	7	<i>nusimatome po kažkokį tyrimą..., atliksime tyrimą apie mikro klimatą..., atliekami tyrimai būna labai minimalūs...,</i>
	Projektų rengimas	7	<i>kuriami ir įgyvendinami socialiniai projektai..., ...turėtų inicijuoti, organizuoti, kurti ir įgyvendinti socialinius projektus...</i>
	Vertinimas	6	<i>....vertinama pagalbos kokybė..., vyksta nuolatinis vertinimas..., vertinti situaciją..., vertinti vaikų patiriamus sunkumus...</i>
	Veiklų planavimas	5	<i>numatomi ir metų veiklos planas...,.....individualūs vaiko planai...</i>

Informantai, įvardija pagrindines funkcijas, kurios yra patvirtintos Socialinio pedagogo pareiginėje instrukcijoje (2001): įvertinimo, konsultacinę, korekcinę, vadybinę, šviečiamąją, prevencinę, socialinių įgūdžių ugdymo. Tačiau daugelis dirbančių socialinių pedagogų yra nusimatę

savo, kaip specialistų individualias pareigines instrukcijas, kuriomis vadovaujasi. Pagrindinės funkcijos, kurios yra vykdomos visuose darželiuose yra vaiko stebėjimas, šviečiamoji taip mano 13 informantų, vaikų socialinių įgūdžių ugdymas 12 apklaustųjų, 10 informantų teigia, kad socioedukatorių funkcijos yra prevencinė ir dalyvavimas Vaiko gerovės komisijoje, kad svarbus bendradarbiavimas teigia 9 informantai, tiriamoji, socialinių projektų rengimas institucijoje (7) ir kt.

Stebėjimas vyksta grupėje ir individualiai, vyksta įvairių užsiėmimų metu taip atsakė 13 informantų. Stebimi vienas ar keli vaikai, kaip jie jaučiasi savo artimoje aplinkoje, kai vyksta vaiko stebėjimas socialinis pedagogas nedaro jokių intervencijų, stebėjimo metu apsirašinėja situacijas, savo pastebėjimus. Viena iš pedagogių pripažįsta, kad vaiko stebėjimo trūksta ir jo galėtų būti daugiau (žr. pr. nr. 20).

Šviečiamoji funkcija (13) anot socialinių pedagogų tai yra įvairios informacijos viešinimas, įstaigos informaciniuose stenduose, viešojoje erdvėje, organizuojami seminarai tėvams, pedagogams.

Apklaustieji išskiria netinkamus vaiko socialinius įgūdžius (12), kurie dažnai grupėje pasireiškia neigiamai. Grupės yra perpildytos, pedagogas dirba su 20-čia vaikų grupėje, todėl jiems sunku būna sukontroliuoti įvairias konfliktines situacijas, kada vaikams išryškėja vienokie ar kitokie sunkumai reikalaujantys individualaus darbo su vaiku. Todėl tikimasi, kad socialiniai pedagogai tirs vaiko aplinką ir vertins priežastis - pasekmės ryšį ir rizikos veiksnius. Tap pat dirbama bendraujant su tėvais, kurių vaikams reikalinga papildoma pagalba, dėmesys jų vaikui išgyvendinant netinkamo elgesio priežastis. Sužinant ir analizuojant šeimos situaciją, ieškoti vaiko netinkamo elgesio priežasčių. Nustatant aplinkos poveikį ir prevencijos poreikį sąlygojančius palankias vaiko raidos sąlygas.

Daugelio informantų nuomone viena iš pagrindinių funkcijų, kurią atlieka socialinis pedagogas t.y. bendradarbiavimas su tėvais, pedagogais ir kitomis įstaigomis (9). Kitos funkcijos pasiskirsto kiekviename darželyje skirtingai.

Visi socialiniai pedagogai dalyvauja ir Vaiko gerovės komisijos susirinkimuose, iš 10 socialinių pedagogų 3 yra šios komisijos pirmininkės. Komisija analizuoja individualius atvejus, padeda spręsti vaikų tarpusavio santykius, pedagogų ir vaikų, pedagogų ir tėvų, tėvų ir pedagogų santykių problemas, siūlo pedagogams būdus šiems santykiams gerinti.

Galima daryti prielaidą, kad pedagogai daugiau mato kaip socialiniai pedagogai įvertina šeimos buitines ir socialines sąlygas, koks yra šeimos poveikis vaikui, kaip yra renkami ir analizuojami duomenys apie dažniausiai pasitaikančias socialines problemas ir galimus jų padarinius bei operatyvios pagalbos poreikį. Tačiau galima pastebėti, kad skirtinguose darželiuose socialinis pedagogas atlieka skirtingas funkcijas ir nevisas, kurios yra įvardintos Socialinio pedagogo pareiginėje instrukcijoje (2001) (žr. pr. nr. 21).

Sunkumai, su kuriais susiduria socioedukatorius profesinėje veikloje

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ĮLIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioedukatoriaus išūčiai profesinėje veikloje	Vaikų socialinių įgūdžių stoka	15	<i>vaikų hyperaktyvumo problema..., vaikams sunku sukcentruoti dėmesį..., negebėjimas paklusti taisyklėms...</i>
	Šeimos ir socialinių pedagogų bendradarbiavimas	12	<i>nenoriai kontaktuoja..., per didelis tėvų užimtumas..., ...tėvams trūksta socialinių įgūdžių...</i>
	Pedagogų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimas	11	<i>sunkiai priima naujoves..., pedagogų griežtas požiūris į vaikus...</i>
	Socialinio pedagogo sunkumai profesinėje veikloje	10	<i>Perdidelis vaikų skaičius, kuriems reikalinga pagalba..., mažas darbo krūvis...</i>

Gyvenimo įgūdžiai apima ir asmeninius, socialinius įgūdžius. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) gyvenimo įgūdžius apibūdina, kaip gebėjimus prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimas veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis (Gyvenimo įgūdžių programa, 2004). Gyvenimo įgūdžių ugdymo programoje ikimokykliniame amžiuje išskiriamos tokios vystymosi sritys: savimonė, priklausymas grupei, poreikiai, teisės ir atsakomybė, kasdienės situacijos, rizikos situacijos.

Informantai išskiria tokias dažniausiai pasitaikančias vaikų problemas kaip vaikų socialinių įgūdžių stoka (15). Dažnai vaikai darželyje mokosi vienas iš kitų, arba netinkamo elgesio priežasčių socialinis pedagogas ieško šeimoje. Išmokti arba įgyti socialiniai įgūdžiai lemia tolimesnę vaiko socializaciją. Kaip galime pastebėti ikimokyklinukams elgesio sunkumai, negebėjimas sukcentruoti dėmesį, vaikai išsiblaškę, nenoras paklusti taisyklėms. Vaikams svarbu turėti ritmą ir ribas. Ribos vaikui – saugumo garantas. darželyje taip pat yra dienotvarkė, kuri nuolat kartojasi, taip sukurdamą pastovumą, tikrumą, žinojimą, kas jo laukia. Kai kuriems vaikams darželis yra vienintelė vieta, kur jie gali palaikyti ilgalaikius ir pastovius santykius su tais pačiais žmonėmis, tuo pačiu laiku ir tose pačiose vietose.

Apklausti pedagogai pastebi, kad daugėja vaikų su įvairiomis negalėmis (žr. pr. nr. 22), kurie yra integruojami į darželius. Su neįgaliais vaikais dirba specialusis pedagogas, socialinio pedagogo tuo metu orientuojasi į vaiko tėvus, ir jiems teikia pagalbą.

Socialiniai pedagogai (socioedukatoriai) pastebi ir didėjančią tendenciją pedagogiškai apleistų vaikų (žr. pr. nr. 22). Anot socialinių pedagogų tai vaikai, kurie yra globojami institucijų, vaikai, kurių tėvai išvykę į užsienį; vaikai, kurių tėvai labai užimti; vaikai iš socialinių rizikos šeimų; vaikai, kurių tėvams trūksta tėvystės/motinstės įgūdžių; vaikai, kurių tėvai vartoja alkoholį; vaikai iš nepilnų šeimų; šeimos, kuriuose susidariusi sunki finansinė situacija.

Informantai išskiria šeimos problemų, kurias vaikas gali atsinešti į ugdymo įstaigą. Konfliktai (priešiškus) tarp šeimos ir darželio gali kilti konkuruojant tarpusavyje dėl įtakos vaikui arba dėl nevienodai suvokiamų vertybių, ugdymo tikslų ar taikomų auklėjimo stilių. Esant priešiškam ar net konfliktiškam santykiui, vaikas yra tarsi tarp dviejų ugnių, nuolat susiduria su skirtingais lūkesčiais, patiria skirtingus ugdymo ir auklėjimo stilius, tad nebežino, kaip turėtų elgtis. Vaikas kenčia nuo tėvų ir auklėtojų atvirai demonstruojamo ir net garsiai išsakomo tarpusavio priešiško (Pečiulienė, 2014). Turi atitinkamas susiformavusias stereotipines nuostatas apie socialinį pedagogą, tokias kaip bausmių vykdytojai, įvairių pašalpų davėjai, vengimas kontakto.

Galime daryti prielaidą, kad socialinis pedagogas atsirado ikimokyklinėje institucijoje ganėtinai neseniai, ilgiausiai dirbanti socialinė pedagogė Šiauliuose yra 9-eri metai nuo 2007 metų. Kituose darželiuose socialiniai pedagogai žengia tik pirmuosius žingsnius. Ateityje turėtų tapti norma socialinio pedagogo pareigybė ikimokyklinėje institucijoje ir tėvų požiūris turėtų kisti, įgauti daugiau pasitikėjimo jais.

Analizuojant gautus rezultatus pastebima, kad šeimos nariai taiko netinkamus auklėjimo metodus tai mini 10 informantų, trūksta bendravimo su auklėtojais ir socialiniu pedagogu pastebi informantai 10 (žr. pr. nr. 23). Tai gali lemti tėvų per didelis užimtumas (žr. pr. nr.23), skubėjimas su vis didėjančiais visuomenės primetamais tempais. Ikimokyklinis amžius svarbus vaiko gyvenime, todėl atsakomybę turi dalintis šeima ir darželio bendruomenė, socialinis pedagogas turėtų aktyvinti ugdytinio, jo tėvų saviugdą ir saviraišką.

Neretai socialiniai pedagogai susiduria ir su pedagogų susformavusiu neigiamu požiūriu į auklėtinius, taip pat į juos kaip specialistus, sunkiai priima inovacijas pasisako 11 apklaustųjų. Šiuos neigiamus veiksnius gali lemti vyresnio amžiaus pedagogai, kurie jaučia profesijos nuovargį taip pat nuolat augantys nauji reikalavimai iš Švietimo ministerijos, programų įgyvendinimai ir pan. Todėl socialinis pedagogas turėtų daugiau analizuoti savo funkcijas darželio bendruomenėje ir įvertinti pokyčius nepriklausomai nuo visuomenės, ekonomikos, socialinės apsaugos pokyčių.

Socialiniui pedagogui reikalavimai keliami aukšti, neapsiribojama vien tik viena ar keliomis priskirtomis funkcijomis. Tačiau sąlygos nėra sudaromos kobyškam darbui atlikti. Dažnai specialistai užkraunami ir papildomais, administracijos nurodymu, darbais. Iš aplaustų specialistų tik 2 dirba pilnu krūviu, kiti pasiskirsto mažiau nei po 0,5 etato. Analizuojant socialinio pedagogo iškeliamas problemas savo darbe dirbant tiek valandų per savaitę kiek jie turi sunkiai užtenka dokumentams užsipildyti, vaiko situacijos analizės aprašymui teigia 10 apklaustų socialinių pedagogų. Neretai laikas „vagiamas“ iš savo laisvo laiko. Vaikų skaičius, kuriems reikalinga socialinio pedagogo pagalba taip pat yra labai didelis darželiuose (žr. pr. nr. 24), todėl specialistai labiau linkę rinktis praktines veiklas su vaikais, nei išsamus dokumentų pildymas. Oficialių tokių kaip konsultacijų žurnalų, registracijų žurnalų nėra sukurta, kiekvienas socialinis pedagogas susikuria savo pagal poreikį, kas jiems atrodo reikalinga ir naudinga. Kartu su pedagogais pildo grupės socialinį pasą. Dar viena problema socialinio pedagogo darbe, tai kad nėra valstybinių programų (žr. pr. nr. 24), pagal kurias galėtų vysti savo darbo specifiką, vėl gi socialinis pedagogas bando kurti socialinių įgūdžių programas savo darželiuose, tačiau ne visi šias programas susikuria.

Iš gautos analizės galime daryti prielaidą, kad socialiniai pedagogai dirba kaip kas iš mano ir kaip jiems atrodo efektyviausia, kurie turi didesnę patirtį bando kurti programas ir jas įgyvendinti.

2.3.4 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos modeliai

Socialinė pedagoginė pagalba – tai socialinių pedagogų, klasės vadovų, mokytojų, administracijos ir kitų darbuotojų veikla, susijusi su vaikų ir mokinių socialinių pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti užtikrinti vaiko privalomą švietimą, ugdymosi kokybę, didinti švietimo veiksmingumą (Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, 2011). Šiame apraše įvardijama Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo modeliai: individualus darbas – sprendžiant vaiko problemas, konsultuojant jo tėvus (globėjus, rūpintojus), mokytojus; darbas grupėje – gyvenimo įgūdžių ugdymas, pagalba sprendžiant problemas, tėvų (globėjų, rūpintojų), institucijos bendradarbiavimo skatinimas ir kita; darbas institucijos bendruomenėje – saugios mokymosi ir ugdymo aplinkos kūrimas, palaikymas, išteklių telkimas ir kita.

Socioedukatorių socioedukacinės pagalbos modelių teikimo formos

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ILIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Svarbiausios socioedukacinės pagalbos kryptys	Darbas grupėje	15	<i>...vyksta užsiėmimai..., dirbama grupėmis su vaikais..., vykdomi bendri užsiėmimai grupėse...</i>
	Darbas su tėvais/globėjais	15	<i>...rekomendacijos kaip dirbti su vaiku namuose... pokalbiai su tėvais...,</i>
	Komandinis darbas	15	<i>Socialinių pedagogų grupėje dalijamasi patirtimi..., ...bendradarbiauja su institucijomis...,</i>
	Individualus darbas	14	<i>dirba individualiai su vaiku..., vyksta individualūs pokalbiai... pagal individualią ugdymo programą...</i>
	Darbas su bendruomene	14	<i>...teikiama aktuali informacija auklėtojoms... paruošia tokias kaip atmintines...</i>

Analizuojant išsakytus socioedukacinės pagalbos teikimo modelius 15 informantų išskiria - individualų darbą, darbą grupėje, darbą su tėvais/globėjais, darbą su bendruomene ir komandinį darbą. Šie modeliai teikiami kiekvienoje instucijoje.

Darbas grupėje vyksta per bendrus užsiėmimus, prevencinius renginius, kurių tikslas ugdyti, lavinti socialinius įgūdžius teigia 15 apklaustųjų.

Ikimokyklinės įstaigos ir socialinis pedagogas turėtų eiti abipusio atvirumo ir keitimosi informacija santykio link dialogu grįstos partnerystės su tėvais. Be intensyvus bendradarbiavimo ir partnerystės su tėvais socialinis pedagogas, kaip specialistas, galiausiai neatliks savo misijos – neužtikrins kokybiškos vaiko socializacijos. Tik keičiantis ir dalijantis žiniomis apie vaiko patirtį, aplinką, gyvenimą, tarpusavyje derinant ugdymo tikslus ir praktiką galima užtikrinti šeiminio ir institucinio ugdymo dermę ir tęstinumą (Pečiulienė, 2014). Analizuojant informantų išsakytas socioedukacinės pagalbos teikiamą modelį tėvams yra skiriama daug dėmesio, stengiamasi su tėvais palaikyti kontaktą dėl vaiko gerovės tai pripažįsta 15 respondentų. Galime daryti prielaidą, kad vaikui labai svarbūs yra socialinių pedagogų ir tėvų tarpusavio santykiai, geranoriškumas, profesionalumas ir susikalbėjimas.

Komandinis darbas pedagogų suvokiamas, kaip instucijoje ir už jos ribų (žr. pr. nr. 25).Tai žmonių ar institucijų grupė, susitelkusi vienam tikslui ir visus savo įgūdžius panaudojanti tam

tiksliui pasiekti. Anot (Tiškuvienės, 2011) kartu dirbančių skirtingų žmonių, intencijų sugebėjimas išnaudoti žinias, gebėjimus bei patirtį, nes komandos nariai pasižymi ir skirtingomis kompetencijomis, o tai leidžia efektyviau atlikti komandines užduotis ir pasiekti siekiamą rezultatą šiuo atveju padėti vaikui, šeimai, pedagogams.

Viena iš svarbiausių sąlygų socialinei pedagoginei pagalbai teikti yra komandinis darbas institucijoje ir už jos ribų teigia 15 informantų, nes tik tokiu būdu galima koordinuoti visų specialistų veiklą, optimaliai nustatyti socialinės pedagoginės pagalbos poreikius, išplėsti tarpinstitucinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą. Kiekviena ugdymo institucija turi surasti priemonių ir būdų, kaip mobilizuoti organizacijos narių energiją ir jų gabumus tam, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas – užtikrintos ugdymo ir ugdymosi sąlygos, suteikiančios galimybių vaikams įgyti kompetencijų ir gebėjimų spręsti problemas bei priimti sprendimus (Gudžinskienė, Petronienė, 2011). Komandinio darbo metu tampa geresnis psichologinis mikroklimatas įstaigoje, bendraudami komandoje su kolegomis įgyjama daugiau žinių, pagerėja pedagogų darbinis aktyvumas, informacijos sklaida, pasiekiami geresni rezultatai, geresnė socioedukacinės pagalbos kokybė.

Martišauskienė (2012) teigia, kad pagrindiniai pedagogų bendradarbiavimo su bendruomene kokybę lemiantys veiksniai yra „kokybiško įtraukimo į bendradarbiavimo procesus veiklos modeliavimas visos bendruomenės: darželio specialistų, pedagogų, tėvų ir vadovų pagalbos teikimo būdai vaikui bei sudaromos galimybės dalyvauti bendruomenės veikloje“. Siekiama bendruomenę paskatinti įsitraukti į kuo daugiau veiklų, renginių, projektų. Darželio bendruomene socialiniai pedagogai įvardija tėvus, pedagogus, vaikus, jų visų bendrą indėlį socioedukacinės pagalbos teikimo visumą teigia 15 informantų.

Iš gautų informantų atsakymų 14, daugumose ikimokyklinėse institucijose teikiamas individualus darbas su vaiku. Individualus socialinis – pedagoginis darbas suprantamas kaip ilgalaikio ar trumpalaikio kontakto organizavimas, paremtas pasitikinčiu ir produktyviu bendravimu, tuo pačiu padedant vaikui, jo šeimai suvokti aplinkybes, situaciją, kurioje jie atsidūrė, mobilizuoti vidinius resursus, įsisąmoninti savo vaidmenį bendruose veiksmuose, stimuliuoti ir/arba organizuoti aktyvius veiksmus sprendžiant problemą (Šakurova, 2002). Dirbama su vaiku pagal suplanuotą tvarkaraštį ir iš anksto numatytais vaikais, bet neišvengia ir „degančių atvejų“ ar iškilus poreikiui. 2 iš 10-ties apklaustų darželių dirba su vaikais, kuriems yra nustatyta specialioji ugdymosi programa. Šią programą nustato psichologinė pedagoginė tarnyba su rekomendacijomis, kad su šiais vaikais dirbtų ir socialinis pedagogas (žr. pr. nr.26).

Socioedukacinės pagalbos modelių teikimo rūšys socioedukatorių profesinėje veikloje

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ILIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioedukacinės pagalbos modelių veiklos	Socialinių įgūdžių programa	9	<i>zipio draugai..., esu pasirašiusi socialinių įgūdžių programą ir ją integruoju į grupinę veiklą..., Kimočio programa...</i>
	Bendruomeninė veikla	9	<i>patyčių savaitė..., „Raudonosios nosies diena“, „Pyragų diena“..., Socialinę akciją „Be patyčių“</i>
	Meno terapijos metodikos	9	<i>žaidimo forma..., vaikais žaidžiamė bendradarbiavimo..., pasitikėjimo įvairius žaidimus...</i>

Dauguma apklaustų socialinių pedagogų teigia (9), kad ugdo, atstato socialinius įgūdžius, vaikams, kurie turi šiuos sunkumus. Socialinius įgūdžius socialiniai pedagogai ugdo pasitelkdami programas adaptuotas Lietuvos ikimokyklinėms institucijoms, kai kurios programos yra mokamos ir jas ugdymo įstaiga turi pirkti. Labiausiai Lietuvoje paplitusi programa „Zipio draugai“ – tai tarptautinė vaikų socialinių įgūdžių ugdymo programa, programa vykdoma 16 pasaulio valstybių. Ši programa Lietuvoje vykdoma nuo 2000m., skirta priešmokyklinio amžiaus vaikams, programos trukmė 24 savaitės. Programa moko vaikus, kaip suvokti ir kalbėti apie jausmus, pasakyti tai, ką norisi pasakyti, įdėmiai išklaudyti, susidraugauti ir išsaugoti draugystę, kreiptis pagalbos ir padėti aplinkiniams, įveikti vienišumą, atstūmimą ar priekabiavimą, spręsti konfliktus, lengviau išgyventi pasikeitimus, netektį ir netgi mirtį (VšĮ „Vaiko labui“). Tačiau tik maža dalis socialinių pedagogų dirba su šia programa, dažnai darbas šios programos atitenka pedagogams (Bieliauskienė, Monkevičienė, Okunauskienė, 2008).

Dvi iš dešimties apklaustųjų specialisčių dirba su „Kimočio“ programa. „Kimočis“ (japonų k. *kimochi* reiškia „jausmas“) (žr. pr. nr. 27). Šie programos žaislai moko vaikus apie jų jausmus: mokyti vaikus juos įvardinti, paaiškinti tai, ką jaučia. Kimočiai padeda aptarti ne tik tai, ką vaikas jaučia šią akimirka, bet ir tai, kas įvyko namuose, gatvėje, parduotuvėje, žiūrėtame filmuke ir pan. Kimočiai moko savikontrolės, apie tinkamai parinktą balso toną, apie kūno kalbą, apie tinkamai parinktus žodžius; kad linksma yra tada, kai linksma visiems; kad drąsa yra, kai bijai, tačiau pasielgi teisingai (Narijauskaitė, 2010). Kitos socialinės pedagogės yra mažai girdėjusios apie šią

programą. Viena iš specialisčių vadovaujasi „Gyvenimo įgūdžių ugdymas, ikimokyklinis amžius,, (2004) programa.

Analizuojant 9 specialisčių veiklą jos nemažai indėlio įdeda į bendruomeninę veiklą dalyvauja ir organizuoja seminarus, konkursus, vaikų piešinių parodas, akcijas ir renginius (žr. pr. nr. 27). Įtraukia tėvus, auklėtojus, vaikus ne tik savo darželyje, bet ir už jo ribų. Šios veiklos sietinos su prevencinės veiklos efektyvo skatinimu. Didžioji dalis apklaustų socialinių pedagogių 9 naudoja žaidimų metodikas, pasitelkiamos vizualinės priemonės, priemonės dažnai susikuria pačios. Ugdymo turinyje akcentuojami vaiko socialiniai gebėjimai - ypač bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos. Žaidimas vaikams tai lyg darbas, kuris padeda jiems prisijaukinti pasaulį. Jokioje kitoje veikloje vaikas negalės taip plačiai savęs lavinti: žaidžiant ugdomos bendros ir pagrindinės gyvenimo kompetencijos. Bandoma ieškoti metodikų, tai kas vaikams šiuo metu yra aktualu pasitelkti animacinius filmukus, per pasakas, per vaidinimus, per piešinius (žr. pr. nr. 27). Naudoti inovatyvias metodikas ir jas pritaikyti prie vaiko problemų taip kad būtų sprendžiami vaiko sunkumai.

Apibendrintai galime teikti, kad socialiniai pedagogai turi labai mažai valstybinių „darbo įrankių“, kurių pagalba galėtų teikti kokybišką socioeducacinę pagalbą.

9 lentelė

Socioeducatorių profesinių kompetencijų ugdymas

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ĮLIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioeducatorių profesinių kompetencijų tobulinimo prielaidos	Darbo patirtis profesinėje srityje	10	<i>Mokykloje, kaip socialinė pedagogė 15 metų, dirbu 9 metus..2metus...6metus...</i>
	Bendradarbiavimas	10	<i>...charakteristikos iš psichologinės pedagoginės tarnybos..., Jei reikalinga kreipiamasi į vaikų teises...</i>
	Metodinės medžiagos paieška	8	<i>informacija iš interno, straipsniai..., tyrimai... ...iš knygų informacija..., dalyvauju seminaruose, konferencijose...</i>

Visi apklausti socialiniai pedagogai 10 savo kompetencijas ugdomi seminarų, interneto, literatūros pagalba, taip pat per savo sukauptą patirtį. Akcentuoja, kad didelios pagalbos sulaukia iš pedagoginės pagalbos specialistų, buriasi į savipagalbos grupes. Savitarpio pagalbos grupės metu diskutuojama, analizuojamos atvejų analizės, metodikos skirtos padėti vaikui (žr. pr. nr. 28).

Galima teigti, kad socialiniai pedagogai profesines kompetencijas ugdo taikant įvairius saviugdodos metodus (savistaba, savianalizė), taip pat ir asmenybės saviugdą, nuolatinis veiklos tobulinimas vyksta naujai įgytomis žiniomis ir įgūdžiais (žr. pr. nr. 28).

2.3.5 Diagnostinė sritis: Socioedukacinės pagalbos vertinimas

10 lentelė

Socioedukacinės pagalbos teikimo sėkmę lemiantys veiksniai

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	SUBKATEGORIJŲ DAŽNIS	ILIUSTRUOJANTIS TEIGINYS
Socioedukacinės pagalbos vertinimas	Teigiamas teikiamos socioedukacinės pagalbos vertinimas	15	<i>Socialinis pedagogas puikiai atlieka savo pareigas, visada galima kreiptis konsultacijai kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje...</i>
	Tobulintinos sritys socioedukatoriaus veikloje	15	<i>...ateityje turėtų didėti socialinio pedagogo etatas...,...su tėvais ir daugiau įvairių veiklų... kad atsirastų patalpos, kuriuose būtų galima vesti užsiėmimus vaikams...</i>

Analizuojant teikiamą socioedukacinę pagalbą informantų požiūris yra teigiamas (15). Palankiai vertina vykdomas veiklas, socialinio pedagogo kompetencijas. Pripažįstama, kad tai yra didesnė ir efektyvesnė pagalba vaikui individualiose situacijose. Tačiau taip pat galima pastebėti, kad pedagogai pageidautų daugiau iniciatyvumo kai kuriuose pagalbos teikimo formuose, tokiose kaip bendruose veiklose įtraukiant juos pačius, tėvus. Pageidautų daugiau komandinio darbo, sutiktų dalyvauti bendrų programų kūrime ir įgyvendinime (žr.pr.nr. 29).

Galime daryti prielaidą, vis daugiau susipažįstama su socialinio pedagogo veikla ikimokyklinėje institucijoje. Tačiau išryškėja, kur socialinis pedagogas turėtų tobulinti savo profesines veiklas. Socialiniai pedagogai daugiau motyvuotų vaikus ir jo šeimos narius aktyviau dalyvauti saviugdodos procese, konsultuoti šeimos narius sprendžiant socialines problemas, kurtų savitarpio pagalba ir pagarba grindžiamus santykius, koordinuotų pedagogo ir vaiko sąveiką ugdymo procese, parinktų tinkamus bendravimo ir bendradarbiavimo partnerius ugdymo procese ir t.t. (žr.pr.nr.29).

Daugelis apklausoje dalyvavusių socialinių pedagogų savo darbo sąlygas vertina neigiamai 14 tik todėl, kad susiduria su patalpų trūkumu. Nėra sudarytų sąlygų dirbti su vaiku individualiai, konsultuoti tėvus tam pritaikytoje aplinkoje. Šiai dienai ikimokyklinės institucijos neturi galimybių skirti atskirų patalpų socialiniams pedagogams ir jas pritaikyti dėl sunkios materialinės bazės (žr.pr.nr.30)

Socialinių pedagogų lūkesčiai, kurie palengvintų jų teikiamą socioeducacinę pagalbą, kad didėtų darbo krūvis teigia 15 informantų. Tiesiog šiuo metu nėra galimybės suspėti įgyvendinti visas socioeducacinės pagalbos teikimo formas, socialiniai pedagogai priversti laiko tikslumu susiplanuoti savo veiklas. Idėjų, kūrybiškumo ir kompetencijų jiems pakaktų, tačiau dėl laiko stokos negali efektyviai teikti socioeducacinę pagalbą. Priversti pasirinkti labai siaurą teikiamų socialinių paslaugų spektrą. Ateityje socialiniai pedagogai tikisi, kad jų darbo sąlygos pagerės ir turės galimybę prisidėti įkuriant tėvų savitarpio grupes, terapinius kabinetus, dirbti su įvairesne specialistų komanda (terapeutais, psichologais, specialiaisiais pedagoga ir kt.), prisidėti sukuriant bendras metodikas, programas palengvinant socioeducacinės pagalbos teikimą (žr. pr. nr.30).

2.4 Mokslinės studijos ir tyrimo rezultatų socioeducacinės pagalbos modeliavimo analizė

Studijuojant mokslinę literatūrą, sunku aptikti tokių publikacijų, kurios būtų skirtos socialinių paslaugų ikimokyklinėse įstaigose klasifikacijai, ikimokyklinukų poreikiams ir jų tenkinimui. Ikimokyklinės įstaigos per menkai informuotos apie socialinių paslaugų plėtrą (kas ir kokias socialines paslaugas teikia). Todėl būtina paslaugų registracija ir jų atranka auklėjamoju ir kitais aspektais (Uzdila, Paukštienė, 2007).

Reaguojant į ankstyvosios pagalbos vaikui ir šeimai sistemos ribotumus, šalyje vyksta itin spartūs pokyčiai politiniu lygmeniu t. y. siekiama užtikrinti teisinės sistemos ir praktikos dermę: rūpinamasi ankstyvojo ugdymo ir ankstyvosios pagalbos paslaugų artumu ir prieinamumu visiems vaikams (ypač gyvenantiems nutolusiose vietovėse, socialinės rizikos šeimose ir kt.). Kompleksiškai teikiamą ankstyvąją pagalbą bei kompleksines paslaugas vaikui ir šeimai bandoma tobulinti, grįsti jas ekologiniu sisteminiu požiūriu (Kairienė, Ališauskienė, 2013).

Švietimo, socioeducacinės pagalbos poreikio bei darbo metodikų, dokumentų analizė rodo, kad ikimokyklinėms įstaigoms rodomas dėmesys, tačiau jis nepakankamas, ypač socialinių pedagogų srityje. Todėl tenka labiau pagrįsti socialinių pedagogų darželyje būtinumą bei reikalingumą, jų darbo formų įvairumą bei turinio prieinamumą vaikams. Socialinis darželio pedagogas savo įstaigose, remdamasis pareigybinėmis instrukcijomis, privalo rodyti vadybinę

iniciatyvą ir profesinę kompetenciją, kad būtų suburta komanda, koordinuojanti socioedukacinės pagalbos teikimą (Uzdila, Paukštienė, 2007).

Analizuojant gautus teorinius ir empirinius duomenis socioedukacinės pagalbos poreikis būtinas ikimokyklinei institucijai. Pagal atliktus Lietuvos empirinius tyrimus ir remiantis kitų šalių patirtimis socioedukacinės pagalbos poreikis didėja: ugdytiniais, šeimai ir institucijos bendruomenei.

Buvo siekta išsiaiškinti socioedukatorių gebėjimus, kurie lemia efektyvų socioedukacinės pagalbos teikimą ikimokyklinėse institucijose. Pagrindinis socioedukacinės pagalbos koordinatorius, idėjų generatorius tai socialinis pedagogas. Anot Indrašienės (2007) socialinis pedagogas turėtų pasižymėti tokiais gebėjimais: vertinti ugdytinio poreikius, dirbti su ugdytinių grupėmis, kurti saugią ugdytinio aplinką, bendradarbiauti su ugdytiniais ir institucijomis, profesinės veiklos tobulinimas. Socialiniai pedagogai plačiau įvardijo savo gebėjimus, pagal išskirtų kategorijų dažnių aukščiausiai socioedukatoriai geba: dirbti individualiai 10, dirbti komandoje 8, spęsti problemas 8. Šiek tiek mažesniu dažniu įvardijo kaip gebėjimą planuoti 5 ir organizuoti veiklas 5, gebėjimą komunikuoti. Pačiu mažiausiu dažniu ir tik keletas informantų išskyrė geba prisitaikyti prie situacijos. Galima pastebėti, kad informantai kukliai išskyrė socioedukatoriaus gebėjimus, kaip specialistai socioedukacinės pagalbos, turėtų pasižymėti didesne kompetencija. Remiantis Skandinavijos mokslininkų (Granfeltas 1999, Lloyd, 1998, Sheppardas, 1998, Delanty, 1997) šiuolaikinių metodologinių nuostatų diskursu galima teigti, kad ateities socioedukacinio darbo profesionalai turėtų išsiskirti aukšta kvalifikacija ir kompetencija, reflektyvumu, komunikaciniais ir interpretaciniais gebėjimais (Leliūgienė, 2002).

Siekta išsiaiškinti socioedukatorių funkcijas. Pagal socialinio pedagogo pareiginę instrukciją (2001) socialinis pedagogas vykdo šias funkcijas: įvertinimo, konsultacinę, korekcinę, vadybinę, šviečiamąją, koordinacinę, prevencinę, teisinę, socialinio ugdymo. Informantai (pedagogai ir socialiniai pedagogai) aukščiausius dažnius išskiria vaiko situacijos stebėjimo dažnis 13, šviečiamoji dažnis 13, vaikų socialinių įgūdžių ugdymą 12, prevencinės veiklos 10, bendravimui ir bendradarbiavimui su institucijos bendruomene ir kitomis institucijomis 9, projektų rengimas 7. Bendras problemų sprendimas laikomas bendradarbiavimo proceso ašimi, susidedančia iš probleminės situacijos identifikavimo, bendrų kryptčių numatymo ir įgyvendinimo (Barker, 2009). Atliekama projektinė funkcija anot pedagogų galėtų būti intensyvesnė. Šios išvardintos funkcijos orientuotos į pagalbą šeimai, vaikams, bendruomenei. Galima pastebėti, kad socialiniai pedagogai yra apkraunami papildomu darbu, nuo kurių nukenčia tiesioginės jų funkcijos. Tikėtina, kad tai nutinka dėl to, kad nėra apibrėžtų nacionalinių darbo funkcijų ikimokyklinėse institucijose.

„Socioeducaciniai darbuotojai rūpinasi vaikais analizuodami jų poreikius. Tai rodo, kad šiuos poreikius reikia vertinti ne kaip pasirinkimo dalyką, o kaip teisingumo būtinybę. Šiuo aspektu pagrindinė socioeducacinio darbo misija – rūpintis vaiko teisėmis. Pereiti nuo poreikių prie teisių deklaravimo būtina dėl aiškių esminių poreikių. Esminį poreikį galima pavadinti lygiaverte individo pozityvia teisei”. Galima teigti, kad pozityvios individo teisės ir vyriausybinių programų įgyvendinimas yra du neatskiriami dalykai tenkinant žmogaus poreikius. Dirbdami skirtingose politinėse sistemose socioeducaciniai darbuotojai gina savo klientų teises, stengiasi patenkinti jų poreikius (Human Rights and Social Work cit. Leliūgienė, 2002).

Socioeducacinė pagalba modeliuojama ikimokyklinėje ugdymo institucijoje remiantis LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašu (2011), kuriame nurodama, socialinės pedagoginės pagalbos teikimo metodai: individualus darbas, darbas grupėje, darbas su bendruomene.

Informantai išskiria platesnius socioeducacinės pagalbos modelius tai darbas grupėje dažnis 15, darbas su tėvais ir globėjais 15, komandinis darbas 15, individualus darbas dažnis 14, darbas su bendruomene 14.

Darbas grupėje anot informantų suprantamas, kaip dalyvavimas bendruose veiklose su vaiku ar vaikais, tačiau tiek individualiame darbe tiek grupėje informantai nelinkę manyti, kad šiuose metoduose būtų reikalinga pagalba tėvams ir patiems pedagogams.

Specialistai darbą su tėvais išskiria kaip pokalbiai, konsultacijos ir rekomendacijos. Tėvų konsultavimas, remiantis Wesley, Buysse (2006) tyrimo duomenimis, turėtų būti tikslingas ir orientuotas į tam tikrą sritį bei grindžiamas specialistų ir tėvų tarpusavio pasitikėjimu. Praktikoje tėvų konsultavimas dažniau yra orientuotas į specialistų poreikius, t. y. siekiama supažindinti tėvus su specialisto veiklos savitumu, tikslais, turiniu bei inicijuoti pagalbos tęstinumą namų aplinkoje. Nors teorinių metodologinių nuostatų lygmeniu akcentuojamas ekologinis sisteminis modelis, kuriame aiški orientacija į vaiką šeimoje ir į šeimą, Lietuvoje praktika vis dar dažnai yra orientuota tik į vaiką. Intervencija, orientuota tik į vaiką, dabar suvokiama plačiau – dėmesys kreipiamas ne tik į vaiką atskirai, bet ir į jo šeimą, taip pat į bendruomenę, kurioje vaikas gyvena (Blackman, 2003; Shannon, 2004). Tačiau į šeimą ir bendruomenę orientuotos praktikos įgyvendinimas vis dar laikomas iššūkiu daugelyje šalių (Kairienė, Ališauskienė, 2013). Ankstyvosios intervencijos vaikystėje kontekste itin svarbūs tėvų ir specialistų pozityvūs santykiai. Į vaiką šeimoje bei kitoje jam artimoje aplinkoje orientuotų modelių praktinio įgyvendinimo sunkumų kyla dėl specialistų pasirengimo, patirties teikti ankstyvąją intervenciją vaikams ir jų šeimoms stokos bei aiškių strategijų, rekomendacijų, gairių, metodikų trūkumo (Ozdemir, 2007, Ališauskienė, Čegyte, 2008). Ankstyvosios intervencijos vaikystėje programos gali būti labai įvairios ir orientuotos į: a)

tiesioginę pagalbą vaikui; b) vaiko ir tėvų sąveikos plėtojimą, šeimos narių nuostatų ir lūkesčių į vaiką keitimą; c) tėvų mokymą auginti (prižiūrėti, auklėti, ugdyti) vaiką, jei jie stokoja tėvystės gebėjimų; d) emocinę-psichologinę terapinę pagalbą šeimoms; e) darbą su visais šeimos nariais (Kairienė, Ališauskienė, 2013).

Komandinį darbą informantai išskiria su institucijos komanda įvairiais specialistais, kreipiasi į vadovybę, jei nepavyksta išspręsti kilusios problemos specialistai kreipiasi į kitas institucijas, tačiau kaip galime matyti iš reitingų labai maža dalis specialistų kreipiasi į kitas įstaigas (žr. pr. nr. 25). Galime daryti išvadą, kad specialistai visus sunkumus geba išspręsti savo instucijoje arba nenoriai viešina iškilusias problemas. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas savaivaldybių mastu tai: kompleksiškai teikiamos paslaugos – koordinuotas švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų teikimas vaikams ir jų tėvams (globėjams), gyvenantiems savivaldybės teritorijoje, jų pageidavimu ar atsakingų už vaiko teisių apsaugą institucijų teikimu (Ališauskienė, S., Musteikienė, V., Zablackienė, A., Miltenienė, L. Ir kt., 2011).

Anot apklausoje dalyvavusių apklaustųjų darbas su bendruomene vyksta visuose apklausoje dalyvusiuose ikimokyklinėse institucijose. Pedagogai įvardija, kad specialistas stengiasi bendradarbiauti ir neatsisako padėti, įtraukia juos į tam tikrą stebėjimo ir vertinimo analizę, kad teiktina socioedukacinė pagalba būtų efektyvesnė (žr. pr. nr. 26).

Individualų darbą mato šiek tiek siauriau nei nurodyta prieš tai minėtame apraše tai darbas tik su vaiku. Remiantis Monkevičienės, Glebuvienės ir kt. (2009) tyrimo rezultatais, ikimokyklinio ugdymo vertybinės nuostatos, kurių laikosi paslaugų teikėjai, politikai ir tėvai, siejamos su *vaiką orientuoto ugdymo filosofija*: prigimtinių, socialinių, pažintinių ir kultūrinių vaiko poreikių tenkinimu; vaiko „gyvenimo“ ugdymo įstaigoje gerovės siekiais; ugdymo(si) sričių integracija; šiuolaikinių ugdymo technologijų taikymu; savaiminiu ir pedagogų inicijuotu vaikų ugdymu(si) bei tinkamai struktūruota ugdymo(si) aplinka.

Pagal socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašą (2011) socioedukacinės pagalbos teikimo rūšys yra įvardijamos tokios kaip: konsultavimas, tyrimai, mokymas ir švietimas, prevencinės veiklos organizavimas, socialinės pedagoginės pagalbos tinklo kūrimas, tėvų (globėjų, rūpintojų), pedagogų švietimas. Informantai išskiria: socialinių įgūdžių ugdymą, bendruomeninę veiklą ir meno terapijos rūšis. Socioedukatoriai daug dėmesio skiria vaiko socialinių įgūdžių ugdymui, bendruomeninei veiklai stengiasi įtraukti bendruomenę įvairias akcijas institucijoje ir už jos ribų, seminarai, konkursai, renginiai (žr.pr.nr. 27). Kaip minėta tvarkos apraše tai galime priskirti prie švietimo ir prevencinės veiklos organizavimo. Naudojamų teikiant socioedukacinę pagalbą metodikų yra ganėtinai siaura sritis, vadovaujasi tradiciniais prie vaiko priėmimo būdais žaidimais, pasakų ar teatraliniais vaidinimais, diskusijomis, piešiniais (žr. pr. nr. 27). Pagal gautus

rezultatus galima daryti išvadą, kad socialiniai pedagogai dirba tradiciniais metodais, kurie jiems atrodo priimtinausi. Teikimo rūšys priklauso nuo socialinių pedagogų kūrybiškumo ir kaip jie geba įsisavinti ir pritaikyti inovacijas profesinėje srityje. Specialistų teikiama pagalba orientuota į vaiko raidos problemų įveikimą – vaiko „normalizavimą“. Specialistų paslaugos teikiamos vaikui, tiesiogiai dirbant su juo, neatsižvelgiant į platesnį šeimos bei socialinį kontekstą.

Socialiniai pedagogai savo profesines kompetencijas ugdo jiems priimtinausiais ir populiariausiais būdais. Daugumas informacijos ieško internete, kygu, straipsnių leidiniuose, dalyvauja seminaruose, bendradarbiauja su įvairiomis institucijomis: psichologine pedagogine tarnyba, vaikų teisėmis, socialiniais darbuotojais (žr. pr. nr.28). Daugelio apklaustųjų specialistų tai yra papildomas darbas, kaip pagrindines pareigas įvardija: pedagogų pareigybė, administracijos darbuotoja, dirba mokyklose socialiniais pedagogais.

15 informantų socioedukacinės pagalbos teikimą ikimokyklinėse institucijose vertina teigiamai. Tačiau mano, kad yra kur tobulėti. Pageidautų daugiau bendradarbiavimo iš socialinių pedagogų. Teorinėje analizėje taip pat daug akcentuojama, kad turėtų vykti bendradarbiavimas visais aspektais: su tėvais, vaikais, bendruomene, kitomis institucijomis. Pedagogai pageidautų daugiau bendrų veiklų, daugiau įdėti darbo suburiant komandą ilgesniam laikui, daugiau bendrų programų (žr. pr. nr.29). Iš gautų rezultatų galime pastebėti, kad pedagogai turi silpną ryšį su socioedukatoriumi.

Socialiniai pedagogai labiausiai skundžiasi nepritaikyta darbo vieta ar jos neturėjimo išvis (9). Specialistai įvardija socioedukacinės pagalbos perspektyvos turėtų prasidėti nuo didesnio darbo krūvio ir kitu sričių tobulinimo tokių kaip: nacionalinių programų ir dokumentų, metodikos atsiradimas (žr. pr. nr.30).

Pagal gautus teorinius ir empirinius duomenis išryškėja tokios probleminės sritys teikiant socioedukacinę pagalbą:

1. Nepritaikytos darbo vietos.
2. Per mažas socioedukatoriaus darbo krūvis.
3. Nacionalinių programų trūkumas, teisės aktų, pareigybinių instrukcijų.
4. Įvairių specialistų trūkumas (psichologo, kineziterapeuto).
5. Metodikų ir priemonių trūkumas.
6. Profesinių kompetencijų programų trūkumas.

3 skyrius. SOCIOEDUKACINĖS PAGALBOS MODELIO SISTEMOS SUKŪRIMAS

PROJEK TINĖ DALIS

1. Projekto aprašymas

1.1. projekto anotacija (*trumpas projekto pristatymas nuo 1000 iki 2000 spaudos ženklų*)

Ekonominė ir socialinė kaita Lietuvoje sukėlė daug įvairių socialinių problemų. Atsirado naujų priklausomybių formų, daugėja įtampos, padažnėjo nusikalstamumo, smurto, prievartos, nepriežiūros, išnaudojimo atvejų. Dažniausiai dėl girtavimo, narkotikų vartojimo ar kitokio socialiai nepriimtino elgesio, socialinių garantijų neturėjimo, skurdo, nedarbo ir kitų priežasčių tėvai neužtikrina pagrindinių savo vaikų teisių: negali jų tinkamai prižiūrėti, sudaryti jiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo, higieninių poreikių tenkinimo ir laisvalaikio sąlygų (Peciukonienė, Kuzina, 2012).

Prognozuojama, kad iki 2016 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičius išaugs iki 109,1 tūkst. Nuo 2010 iki 2016 metų prognozuojamas priešmokyklinių grupių vaikų skaičiaus (16 proc.) augimas. Šį pokytį daugiausia lems augantis gimstamumas (Merkys, Urbonaitė-Šlyžiuvienė, Balčiūnas ir kt., 2006). Socialinės edukacinės pagalbos teikimas ikimokyklinėse įstaigose yra aktuali tema, nes atsiranda būtinybė vis dažniau naudotis ikimokyklinio ugdymo įstaigų teikiamomis paslaugomis, šalyje daugėja nepilnų, socialinės rizikos šeimų ir būtent tokioms šeimoms ir jų vaikams dažnai reikia socialinės edukacinės pagalbos (Peciukonienė, Kuzina, 2012).

Socioedukacinės pagalbos poreikis vaikui ir šeimai akivaizdžiai atsiskleidžia jau ikimokyklinio ugdymo pakopoje. Darželio aplinkoje vaikas sparčiai auga, čia kuriama socialinė aplinka, kuri skatina visapusišką asmenybės raidą. Socialinės rizikos grupės šeimų vaikams socialiniai įgūdžiai ugdomi sustiprintai ir yra taikomi specialūs emocinės paramos būdai (Leliūgienė, 2003). Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad mažai domimasi ikimokyklinio amžiaus vaiku ir ypač pagalbos vaikui galimybėmis, kurios padėtų socialinės rizikos šeimų vaikams tapti pilnaverčiais visuomenės nariais. Teikiant pagalbą šiems vaikams ikimokyklinėje įstaigoje būtina užtikrinti kokybišką įvairių specialistų darbą (Grudžinskytė, 2009). Merfeldaitės (2008) teigimu, veiksmingą socioedukacinės pagalbos organizavimą ir teikimą užtikrina tik bendras įvairių specialistų darbas, kuris reikalauja informacijos, žinių, gebėjimų įvairiose srityse. Viena svarbiausių socioedukacinės pagalbos teikimo sąlygų yra komandinis darbas, nes tik tokiu būdu galima koordinuoti pavienių specialistų veiklą, optimaliau nustatyti socialinės pedagoginės pagalbos poreikį, plėtoti tarpinstitucinį ir tarpžinybinį bendradarbiavimą. Viena svarbiausių ikimokyklinės ugdymo įstaigos socialinio pedagogo darbo funkcijų tai bendradarbiavimas su įstaigos pedagogų komandomis, ugdytinių tėvais, įstaigos administracija, taip pat ir su kitomis institucijomis. Siekiant

garantuoti veiksmingą pagalbą ir kuriant socialinių pedagoginių problemų prevencijos sistemą, svarbu bendrauti su socialiniais partneriais.

1.2. Projekto tikslas

Sukurti bendrą ir inovatyvią socioeducacinės pagalbos teikiančių specialistų profesinio metodų orientavimo sistemą tarp projekte dalyvaujančių organizacijų, parengiant metodinę priemonę sistemos funkcionavimo užtikrinimui ir įgalinančią tobulinti socioeducacinės veiklos specialistų naudojamas darbo metodikas.

1.3. Projekto uždaviniai

1. Perimti gerąją patirtį iš Danijos, Vokietijos, D. Britanijos specialistų, dirbančių ikimokyklinėse institucijose, kurios teikia socioeducacinės pagalbos paslaugas ikimokyklinio amžiaus vaikams, įgyti žinių, susipažinti su specifiniais darbo metodais.
2. Pasinaudojant tarptautine patirtimi sukurti bendrą ir inovatyvią institucijų, teikiančių socioeducacines paslaugas ikimokyklinio amžiaus vaikams sistemą, kuri socioeducacinės veiklos specialistams padėtų teikti veiksmingas ir kokybiškas paslaugas.
3. Parengti ir išleisti metodinę rekomendaciją, remiantis socioeducacinės veiklos specialistų dalyvavusių stažuotėse įgyta patirtimi, teoriniuose ir praktiniuose mokymuose įgytomis žiniomis ir gebėjimais, projekto partnerių iš užsienio šalių patirtimi ir rekomendacijomis.
4. Teorinių ir praktinių mokymų metu išanalizuoti socioeducacinės veiklos specialistų teikiančių socioeducacinę pagalbą ikimokyklinio amžiaus vaikams, susiduriantiems su įvairiais sunkumais: socialinių įgūdžių stoka, adaptacijos ir pan., tėvams, ikimokyklinės institucijos bendruomnei paslaugų prieinamumą, kokybę ir galimybes. Suteikti socioeducacinės veiklos specialistams teorinių ir praktinių žinių, kaip naudotis sukurta inovatyvia sistema.
5. Vykdyti projekto sklaidą: konferencijos metu, visuomenės nariams, LR švietimo ministerijai, vaikų tėvams/globėjams, ikimokyklinės institucijos bendruomenei pristatyti projekto įgyvendintas veiklas, rezultatus, sukurta socioeducacinės pagalbos orientavimo sistemą ir išleista metodinę rekomendaciją.

2. Projekto poreikio pagrindimas

2.1. Situacijos (problemos) analizė: atlikti tyrimai, kiti duomenys¹

Buvo atliktas tyrimas socialinės pedagoginės pagalbos poreikis ikimokyklinio ugdymo įstaigose (2012), kuriame dalyvavo Vilniaus miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigų 104 pedagogai. Tyrimo metu paaiškėjo, kad socioeducacinės veiklos specialistams dažniausiai tenka susidurti su ypač dažnai sergančiais vaikais, su vaikais, kurie neturi socialinių įgūdžių, su agresyviais ir pedagogiškai apleistais vaikais. Tyrimo gauti rezultatai patvirtino, kad ikimokyklinėse įstaigose kartu su kitais specialistais turėtų dirbti socioeducacinės pagalbos specialistai, kurie suteiktų kvalifikuotą pagalbą pirminiu lygmeniu (Gudžinskienė, Petronienė, 2012).

2016 metais buvo atliktas tyrimas Šiaulių ikimokyklinėse institucijose, kuriuose dirba socialiniai pedagogai „Socioeducacinės pagalbos modeliavimas ikimokyklinėje institucijoje“, tyrime dalyvavo iš 11 Šiaulių ikimokyklinėse dirbančių socialinių pedagogų 10 ir 5 pedagogai. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad socioeducacinės pagalbos poreikis būtinas ikimokyklinei institucijai. Pagal atliktus Lietuvos empirinius tyrimus ir remiantis kitų šalių patirtimis socioeducacinės pagalbos poreikis didėja: ugdytiniais, šeimai ir institucijos bendruomenei. Taip pat tyrimo metu paaiškėjo, kad ekspertai (pedagogai) socioeducacinės pagalbos teikimo procesą vertina teigiamai ir mano, kad sparčiai besivystančioje visuomenėje šis pagalbos poreikis tik augs. Tačiau iš gautų empirinių duomenų pastebima kuriuose srityse pedagogai tikėtusi daugiau pagalbos: didesnio dėmesio ir sutelktumo bendruose veiklose, komandiniame darbe, tėvų ugdymui ir komunikacijai. Taip pat paaiškėjo, kad socialiniai pedagogai dirbantys ikimokyklinėse institucijose susiduria su sunkumais teikiant socioeducacinę pagalbą. Daugelis socialinių pedagogų ribotomis finansinėmis galimybėmis, neturi tinkamų sąlygų dirbti su vaikais ir tėvais individualiai, dažnai pasitaiko, kad trūksta žinių, patirties, nacionalinių programų, metodikų.

Galima teigti, jog Lietuvoje nėra vieningos socioeducacinės pagalbos sistemos. Socioeducacinę pagalbą teikia, konsultuoja specialistus tik keletas institucijų: psichologinė pedagogė tarnyba, savivaldybėse įsteigta tarpinstitucinio bendradarbiavimo komanda. Specialistams, teikiantiems socioeducacinę pagalbą, trūksta žinių, gebėjimų ir parengtų metodikų padedančių suteikti informacijos tėvams, pedagogams, bendruomenei. Projekto metu sukurta ir įgyvendinama socioeducacinės pagalbos sistema ir metodinė rekomendacija leis institucijoms, socioeducatoriams efektyviai teikti socioeducacinės pagalbos paslaugas vaikams, tėvams, institucijos bendruomenei taikant inovatyvias metodikas, remiantis teoriniais ir praktiniais patarimais. Projekto dėka,

¹ Situacijos analizė turi būti grindžiama ir magistro baigiamojo darbo empirinio tyrimo rezultatais

tarpinstitucinis, specialistų savitarpio bendradarbiavimas tarp ikimokyklinių institucijų, psichologinės pedagoginės tarnybos, partnerių iš Danijos, Vokietijos, D. Britanijos, skatintų glaudesnius ryšius teikiant socioedukacines pagalbos paslaugas teikiant vaikams, tėvams ir bendruomenei. Bendra veikla užtikrintų visapusišką vaikų, šeimos problemų sprendimus, teikiant efektyvesnes paslaugas.

2.2. Nacionaliniai ir/ar tarptautiniai (ES) dokumentai, pagrindžiantys projekto reikalingumą

Valstybinė švietimo 2013-2020 strategija;
Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1996)
Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (2011);
Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo koncepcija (2005);
Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija (1989);
Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo (1995).

3. Projekto tikslinės grupės

1.1. Projekto tikslinės grupės

Tiesioginiai naudos gavėjai:

Šiaulių miesto savivaldybės ikimokyklinių institucijų ugdytiniai, šeimos nariai, ikimokyklinės institucijos bendruomenė.

Šiaulių miesto savivaldybės ikimokyklinių institucijų socialiniai pedagogai.

Netiesioginiai naudos gavėjai:

Ikimokyklinių institucijų ugdytiniai, šeimos nariai, socialiniai pedagogai, kt. darbuotojai nacionaliniu mastu.

Iš viso: (M) (V)

Tiesioginiai naudos gavėjai:

Šiaulių miesto ikimokyklinių institucijų ugdytiniai apie 200, 11 socialinių pedagogų, šeimos nariai apie 200, ikimokyklinės institucijos bendruomenės apie 110 narių.

Netiesioginiai naudos gavėjai:

1000 šeimos narių, 5000 ikimokyklinės institucijos bendruomenės narių (pedagogai, kt. specialistai).

4. Projekto planas ir veiklos

Eil.nr.	Veiklos pav.	1 mėnuo	2 mėn.	3 mėn.	4 mėn.	5 mėn.	6 mėn.	7 mėn.	8 mėn.	9 mėn.	10 mėn.	11 mėn.	12 mėn.
1.	Projekto administravimas	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.1.	Projekto administruojančios grupės suformavimas (vadovas, administratorius, finansininkas, 7 socialiniai pedagogai)	X											
1.2.	Projekto eigos stebėseną, priežiūrą ir kontrolę	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.3.	Finansinė projekto apskaita	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.4.	Ataskaitų rengimas												X
2.	Vykdymas												
2.1.	Stažuotė Danijoje		X										
	2.1.1. Plano suderinimas su partneriais dėl stažuotės	X	X										
	2.1.2. Stažuotė Danijoje		X										
	2.1.3. Aptarimas tolimesnių veiklų su partneriais		X										
	2.1.4. Stažuotės ataskaitos parengimas		X										
2.2.	Stažuotė Vokietijoje			X									
	2.2.1. Plano suderinimas su partneriais dėl stažuotės		X	X									
	2.2.2. Stažuotė Švedijoje			X									
	2.2.3. Aptarimas tolimesnių veiklų su			X									

	partneriaisX												
	2.2.4. Stažuočių ataskaitos parengimas		X										
2.3.	Stażuotė D. Britanijoje			X									
	2.3.1. Plano suderinimas su partneriais dėl stažuočių		X	X									
	2.3.2. Stažuotė D. Britanijoje			X									
	2.3.3. Aptarimas tolimesnių veiklų su partneriais			X									
	2.2.4. Stažuočių ataskaitos parengimas			X									
2.4.	Socioedukacinės pagalbos sistemos sukūrimas				X								
	2.4.1. Darbo grupės suformavimas				X								
	2.4.2. Sistemos kūrimo procesas				X	X							
	2.4.3. Konsultacijos su projekto partneriais iš užsienio šalių				X	X	X						
	2.4.4. Socioedukacinės pagalbos sistemos pristatymas projekto partneriams ir jų darbuotojams					X	X						
2.5.	Teoriniai ir praktiniai mokymai						X	X					
	2.5.1. Mokymų plano suderinimas su partneriais						X						
	2.5.2. Mokymo grupės sudarymas						X						
	2.5.3. Mokymų pravedimas							X					
2.6.	Metodinės rekomendacijos rengimas								X	X			

	ir leidyba												
	2.6.1. Darbo grupės suformavimas									X			
	2.6.2. Metodinės rekomendacijos rengimo procesas									X			
	2.6.3. Konsultacijos su projekto partneriais iš užsienio šalių									X	X		
	2.6.4. Metodinių rekomendacijų pristatymas projekto partnerinių organizacijų atstovams									X	X		
2.7.	Konferencija											X	X
	2.7.1. Konferencijos plano suderinimas su partneriais											X	
	2.7.2. Konferencijos organizavimas											X	
	2.7.3. Informacijos apie konferencija sklaida ir dalyvių registracija											X	
	2.7.4. Konferencijos vedimas												X
3.	Projekto viešinimas ir informacija											X	X

5. Planuojami rezultatai

5.1. Projekto poveikis tikslinėms grupėms

Projekto metu sukurta socioeducacinės pagalbos ikimokyklinėms institucijoms sistema tarp institucijų ir išleista metodinė rekomendacija „Socioeducacinės pagalbos metodinės rekomendacijos ikimokyklinėms institucijoms“ bus naudojamos profesinėje veikloje tarp socioeducacinės veiklos specialistų, teikiančių socioeducacinės pagalbos specialistų teikiančių paslaugas ugdytiniais, tėvams ir institucijoms bendruomenei. Taip pat užmegzti ryšiai su Danijos, Vokietijos, D. Britanijos organizacijomis bus palaikomi bendradarbiavimo ryšiai ir tęsiama bendra veikla. Tikslinė grupė, dalyvavusi projekto veiklų įgyvendinime pasidalins įgytomis žiniomis, patirtimi, sukurta socioeducacinės pagalbos sistema ir išleista metodinė rekomendacija su kitais ikimokyklinėse įstaigose dirbančiais socialiniais pedagogais, suinteresuotomis institucijomis ir su kitais visuomenės nariais. Visos šios priemonės leis specialistams veiksmingai teikti socioeducacines pagalbos paslaugas vaikams, šeimos nariams.

5.2. Projekto metu planuojami sukurti inovaciniai produktai (metodai, programos, mokomoji medžiaga, publikacijos, etc.)

„Ikimokyklinių institucijų, specialistų teikiančių socioeducacinę pagalbą“ sistemos sukūrimas.

5.3. Projekto tęstinumas

Pagal socioeducacinės pagalbos teikimo sistemos sukūrimą kompetingi socioeducatoriai ves mokymus specialistams dirbantiems ikimokyklinėse institucijose teikiantiems socioeducacinę pagalbą vaikams, šeimai, bendruomenei. Vys tolimesnis bendradarbiavimas su projekto partneriais, bus bandoma ir toliau ieškoti galimybių, kad socioeducacinė pagalba ikimokyklinėje institucijoje būtų veiksminga. Kitų ikimokyklinės institucijos socialiniai pedagogai turės galimybę naudotis sukurta sistema.

5.4. Numatomas poveikis:

5.4.1. horizontaliu lygiu (politikai) (teisės aktai, viešumas, etc.)

Bendros ir inovatyvios socioeducacinės pagalbos sistemos sukūrimas, metodinės rekomendacijos išleidimas, teoriniai ir praktiniai mokymų pravedimas, stažuotės Danijos, Vokietijos, D. Britanijos prisidės prie socioeducacinės pagalbos teikimo specialistų profesinių kompetencijų gerinimo. Šios projekto priemonės atitinka „2013-2022 metų Valstybinė švietimo strategija“ tikslo įgyvendinimo - paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovės kėlimui, veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Taip pat atitinka Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ įgyvendinimo 2015-2016m. kryptis: ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo modernizavimas: daugiau dėmesio skirti

(taikant finansines ir nefinansines priemones) ikimokykliniam ugdymui, siekti bendrojo ugdymo decentralizavimo ir ugdymo programų kokybės, diegti profesinio mokymo patrauklumo didinimo priemones.

5.4.2. vertikaliu lygiu (praktikai)

Socioedukacinės pagalbos specialistai savo profesinėje kasdiniame darbe naudosis projekto dėka sukurta bendra ir inovatyvia sistema „Ikimokyklinių institucijų, specialistų teikiančių socioedukacinę pagalbą modeliavimas“ ir išleista metodine rekomendacija „Socioedukacinės pagalbos teikimo metodinės rekomendacijos ikimokyklinėms institucijoms“. Šios aukščiau minėtos priemonės bei praversti teoriniai ir praktiniai mokymai leis socioedukacinės pagalbos socialiniams pedagogams veiksmingai teikti socioedukacinės pagalbos paslaugas vaikams ir jų tėvams, instucijos bendruomenei. Projekte dalyvavusių ikimokyklinių institucijų socioedukatoriai (tiesioginiai naudos gavėjai) galės teikti veiksmingesnes socioedukacinės pagalbos paslaugas, panaudojant žmogiškuosius išteklius, sudarant ir užtikrinant, kad vaikų ir jų šeimos narių, turimi gebėjimai ir interesai sutaptų su esamomis pagalbos teikimo galimybėmis.

6. Numatomos išlaidos

Eil. Nr.	Projekto išlaidos	2016 metai	2017metai	Išlaidos iš viso
1.	Projekto administracinės išlaidos	6891,80 Eur.	-	
1.1.	Darbo užmokestis projekto valdymo komandai	6891,80 Eur.	-	
	Iš viso:	6891,80 Eur.		6891,80 Eur.
2.	1 veikla			
2.1.	Stażuotė Danijoje (lėtuvo bilietai, nakvynės išlaidos, dienpinigiai, transportas)	13030,90 Eur.	-	
2.2.	Stażuotė Vokietijoje (lėtuvo bilietai, nakvynės išlaidos, dienpinigiai, transportas)	13030,90 Eur.	-	
2.3.	Stażuotė D. Britanijoje (lėtuvo bilietai, nakvynės išlaidos, dienpinigiai, transportas)	13030,90 Eur.	-	
	Iš viso:	39092,70 Eur.		39092,70 Eur.
3.	2 veikla			
3.1.	Mokymo paslaugų pirkimas	4819,28 Eur.	-	
3.2.	Metodinių rekomendacijų rengimo sudarytos darbo grupės narių darbo užmokestis	3628,36 Eur.	-	
3.3.	Metodinių rekomendacijų leidyba	7964,55 Eur.	-	
3.4.	Bendros ir inovatyvios „Ikimokyklinių institucijų, specialistų teikiančių socioedukacinę pagalbą modeliavimas“ sistemos	1807,23 Eur.	-	

	sukūrimo išlaidos			
3.5.	Projekto iniciatoriaus ir partnerių patirtos išlaidos	8688,60 Eur.	-	
3.6.	Viešinimo ir informavimo išlaidos	4344,30 Eur.	-	
	Iš viso:	31252,32 Eur.		31252,32 Eur.
....				
	Kitos išlaidos			
	IŠ VISO:	77236,82 Eur.		77236,82 Eur.

7. Finansavimo šaltiniai

Šaltinis	Suma. Eur.
1. Paramos lėšos	-
2. Pareiškėjo ir partnerių lėšos	10000 Eur.
3. Nacionalinės lėšos (valstybės biudžeto, savivaldybės biudžeto lėšos)	10000 Eur.
4. Privačios lėšos	-
5. Kiti šaltiniai (įvardinti) (gali būti kiti potencialūs finansavimo fondai)	-

Išvados

1. Išanalizavus teorinius ir empirinius duomenis socioedukacinės pagalbos poreikis būtinas ikimokyklinei institucijai. Pagal atliktus Lietuvos empirinius tyrimus ir remiantis kitų šalių patirtimis socioedukacinės pagalbos poreikis didėja: ugdytiniais, šeimai ir institucijos bendruomenei. Ši pagalba susijusi su vaikų socialinių pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti užtikrinti vaiko ir tėvų švietimą, ugdymosi kokybę, saugią aplinką. Socialinis pedagogas vienas iš pagrindinių socioedukacinės pagalbos teikėjų, kuris greičiausiai gali pastebėti problemą ir ją įvertinus pateikti sprendimo būdus. Tačiau socialinis pedagogas be ikimokyklinės institucijos komandos narių (administracijos, auklėtojų, psichologo, šeimos narių) nėra pajėgus išspręsti iškilusių problemų, būtinas bendradarbiavimas.
2. Informantai socioedukacinės pagalbos teikimo procesą vertina teigiamai ir mano, kad sparčiai besivystančioje visuomenėje šis pagalbos poreikis tik augs. Iš gautų empirinių duomenų pastebima, darželio bendruomenė norėtų, kad šie specialistai daugiau siektų vaiko gerovės, saugumo, pozityvios integracijos ir socializacijos visuomenėje skatinant visavertę asmenybės raišką. Pedagogai tikėtusi daugiau pagalbos: didesnio dėmesio ir sutelktumo bendruose veiklose, komandiniame darbe, tėvų ugdymui ir komunikacijai. Išanalizavus rezultatus, galima teigti, kad būtina didinti socioedukatorių darbo krūvį ikimokyklinėse institucijose, įrengti ir pritaikyti ugdomąją fizinę aplinką, didinti socioedukatorių kompetencijų lygį, socioedukatorių savitarpio grupės pagalba teikti rekomendacijas savivaldybės švietimo skyriui, Švietimo ir mokslo ministerijai dėl socioedukacinės pagalbos bendrų programų, metodikų sukūrimo, ieškoti materialinių resursų įsigyti priemonių ir programų įsigyjimui.
3. Socioedukacinė pagalbą ikimokyklinėse institucijose vykdoma prevencinio darbo organizavimu; darbas su vaikais ir jų grupėmis; darbas su vaiko šeimomis; bendravimas ir bendradarbiavimas; socialinio pedagogo profesinis ir asmeninis tobulėjimas. Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiausia dėmesio skiriama vaikui ir jo socialinių įgūdžių ugdymui, visada koreguojamas prevencinis darbas su vaiko aplinka atsižvelgiant į jo rezultatyvumą.
4. Modeliuojant tyrimo duomenis buvo sukurtas socioedukacinis pagalbos sistemos modelis, kuriame sąveikauja veikla, raida, aplinka, struktūra bei pagrindinis socioedukatorių siekiamybių tikslas.

Literatūra

1. Alifanovienė, D. (2003). *Teoriniai socioedukacinės veiklos modeliai*. Socialinis darbas, 2(4). P.41-48.
2. Alifanovienė, D., Vaitkevičienė A. (2007). *Socialinių pedagogų, socialinių darbuotojų išgyvenamo nerimo ypatumai profesinėje veikloje*. Specialusis ugdymas. 2 (17). P. 51-60
3. Ališauskienė S., Musteikienė V., Zablackienė A., Miltenienė L., Šapalytė O. ir kt. (2011). *Ikimokyklinio ugdymo paslaugų planavimo savivaldybėse metodika*. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Švietimo ir mokslo ministerija.
4. Ališauskienė, S., Musteikienė, V., Zablackienė, A., Miltenienė, L., Šapalytė, O., Kairienė, D., Gevorgianienė, V., Bliumbergienė, V., Šeibokienė, G., Aidukienė, T. (2011). *Ikimokyklinio ugdymo paslaugų planavimo savivaldybėse metodika. Pavyzdžiai teisės aktų, skirtų vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašui savivaldybėse įgyvendinti*. Metodinė medžiaga kompleksinės pagalbos teikimui. Vilnius: ŠMM, SPPC.
5. Ališauskienė, S., Čegyūtė, D. (2008). *Ankstyvosios intervencijos vaikystėje specialistų profesinio pasirengimo turinio analizė*. Specialusis ugdymas. 2 (19). P.79 –91.
6. Andrašūnienė, M. (2007) *Socialinio darbo terminų žodynelis*. Metodinė priemonė. Vilnius.
7. Andriekienė, R. M.; Ruzgienė, A. (2001) *Ankstyvosios vaikystės pedagogika*. Klaipėda.
8. Barker, R. (2009). *Making Sense of Every Child Matters: Multiprofessional Practice Quidance*. The Policy Press.
9. Berns, R. M. (2009). *Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė*. Vilnius: Poligrafija ir informatika.
10. Belousienė J. (2008). *Ugdymo filosofija ikimokyklinių įstaigų ugdymo programose*. (Nepublikuotas magistro darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2008).
11. Bieliauskienė, I., Monkevičienė O., Okunauskienė A. (2008). *Programa „Žipio draugai“*. *Pedagogų rengimo seminaras: medžiaga pedagogui*.
12. Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologiniai raštai. I ir II tomai*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
13. Blackman, J. A. (2003) *Practices around the World*. Baltimore: Brookes Publishing.
14. Bobrova, L., Alūnas, R. (2002). *Socialinių šeimos problemų įtaka moksleivių žalingų įpročių plitimui*. Socialinis ugdymas: socialinė pedagoginė teorija ir praktika II. Respublikinės mokslinės praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, Šiauliai.

15. Boyd J., Barnett W.S., Bodrova E., Gomby D. (2005). *Promoting Children's Social and Emotional Development Through Preschool Education*. National institute for early education research. New Jersey.
16. Bulotaitė, L., Gudžinskienė, V., Monkevičienė, O., Jakučiūnienė, D. (2004). *Gyvenimo įgūdžių ugdymas*. Sapnų sala. Vilnius.
17. Clay, S. G. (2005). *Communicating with Parents: Strategies for Teachers*. *The School Community Journal*, 16 (1), 117–130.
18. Černeckienė, J. (2007). *Socialinė pedagogika*. Studijų knyga. Marijampolės leidybos centras.
19. Delanty G. (1997) *Social science. Beyond Constructivism and Realism*. – Buckingham: Open University Press.
20. Gražienė, V., Rimkienė, M. (1993). *Ikimokyklinio ugdymo gairės: programa pedagogams ir tėvams*. Vilnius.
21. Grinkevičiūtė, Ž., Vyšniauskytė-Rimkienė, J., (2012). *Prevencinis socialinių įgūdžių lavinimas vidurinėje mokykloje: paauglių socialinių įgūdžių raiškos ypatumai*. Kaunas. Vytauto didžiojo universitetas. p. 141 – 155.
22. Grudžinskytė, A. (2009). *Darželio auklėtojų požiūris į švietimo pagalbą socialinės rizikos šeimų vaikams*. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 1 (22) 59-60.
23. Grudžinskytė, A. (2009). *Darželio auklėtojų požiūris į švietimo pagalbą 3-6 metų socialinės rizikos šeimų vaikams*. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 1 (22). P. 60 – 63.
24. Indrašienė V. (2004). *Socialinio ugdymo technologijos*. Mokomoji knyga. Vilnius.
25. Indrašienė V. (2007). *Vaiko gerovės specialistų kompetencijų plėtojimo gairės*. Metodinė priemonė Vilnius. p. 47
26. Indrašienė, V., Suboč, V. (2008). *Tėvų požiūris į socialinės pedagoginės pagalbos mokykloje organizavimą*. *Socialinis ugdymas*, 5(16), 59-71.
27. Jonutytė, I., Kvieskienė, G., Merfeldaitė, O. (2007). *Tarpdalykinės socialinės pedagoginės pagalbos komandos veiklos modelis, sprendžiant vaikų socialinės atskirties problemas*. *Vilniaus pedagoginis universitetas*. Tiltai. P. 95-113.
28. Jonutytė, I. (2007). *Asmenybės savybių svarba socialinio pedagogo profesinės veiklos sėkmei, jų tobulinimas*. Klaipėdos universitetas. p. 113-121.
29. Jorutyte, I.; Budreikaitė, A. (2005) *Tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymo procese*. *Pedagogika*. p. 76: 53–63.
30. Juodaitytė, A. (1999). *Vaikystės ideologija: tradicinių ir modernių sampratų sankirta*. Tiltai. Humanitariniai ir socialiniai mokslai. Klaipėda.

31. Juodaitytė, A. (2001). *Ikimokyklinio ugdymo sisteminė kaita Europos Bendrijos ir pokomunistinėse šalyse*. Acta Pedagogica Vilnensia.
32. Juodaitytė, A. (2003). *Vaikystės fenomenas*. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
33. Juodaitytė, A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius
34. Juodraitis, A. (2003). *Asmenybės adaptacija: kintamųjų sąveika*. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
35. Jurašaitė – Harbison E. (2006). *Pedagginės kompetencijos: apibrėžimai, modeliai ir raiška*. Žvirblių takas, Nr. 2.
36. Kairienė, D., Ališauskienė, S., (2013). *Ekologiniu sisteminiu požiūriu grįsta ankstyvoji pagalba ikimokyklinėse ugdymo įstaigose*. Specialusis ugdymas. 2 (29). Šiauliai. Šiaulių universitetas.
37. Kalvaitis, A. (1995). *Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas vidurinėje mokykloje*. Socialiniai mokslai: Sociologija. p. 76–79.
38. Kardelis K., (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas.
39. Karmaza, E., Karmazė, E. G., Grigutyte, N. (2010). *Bendrosios vaikų ir šeimų vertinimo ir pagalbos teikimo priemonės*. Vilnius. Vilniaus universitetas. Lodvila.
40. Karulaitienė, A. (2011). *Vaikų socialinės kompetencijos plėtojimas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje*. Socialinio pedagogo darbo funkcijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Pranešimas. Šiauliai.
41. Kavoliūnienė, D., Čepukas, R. (2008). *Socialinės – pedagoginės pagalbos komandos veiklos ypatumai ugdymo institucijose*. Edukacinės studijos. (V). Jaunųjų mokslininkų darbai. Vilniaus pedagoginis universitetas.
42. Kornbeck J., Jensen N.R. (2009). *The Diversity of Social Pedagogy in Europe*.
43. Kregždienė, I. (2005). *Socialinis pedagogas - pagalbos šeimai koordinatorius*. (Nepublikuotas magistro darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005).
44. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
45. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
46. Leliūgienė, I. (2002). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
47. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija. Leliūgienė, I., Giedraitienė, E., Rupšienė, L. (2006). *Socialinių darbuotojų/socialinių pedagogų rengimas Lietuvoje*. Pedagogika. T. 83. Mokslo darbai. Vilnius: VU. p. 64-72.

48. Leliūgienė, I., Baršauskienė, V., Mertinkaitytė, E. (2008). *Socialinio pedagogo vadybinė veikla. Socialinis darbas*, 7(3), p. 129-139.
49. Leliūgienė, I., Simanavičiūtė, G. (2010). *Pedagoginis tėvų švietimas kaip sėkmingos vaikų socializacijos prielaida*. Kauno technologijos universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Edukologijos institutas. Socialinis darbas nr. 9 (1). P. 115-121.
50. Leliūgienė, I., Terehovienė R. (2011). Socialinio pedagogo kompetencijų raiška mokykloje. *Socialinis darbas*.10(2) 193-203
51. Leliūgienė, I. (2012). *Socioedukacinis darbas bendruomenėje*. Kaunas: Technologija.
52. Litvinienė, J. (2002). *Šeima - vaiko ugdymo institucija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
53. Loyd L. (1998). *Analysing Change and Changing Analyses in Social Work* // British Journal of Social Work. No. 28.
54. Mažeikis, G. (2006). *Postmodernios edukologijos paradigmos. Postmoderni pragmatinė edukologija: teorinės prielaidos ir modeliai*. Acta Paedagogica Vilnensia, t.14. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
55. Merfeldaitė O. (2006). *Socialinės pedagoginės pagalbos komandos veiklos veiksmingumo sąlygos*. *Socialinis ugdymas*. 1(12) 49-52
56. Merfeldaitė O. (2008). *Socialinės pedagoginės pagalbos komandos veiklos modelis bendrojo lavinimo mokykloje*. *Socialinis ugdymas*. 5 (16) 97
57. *Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas*. (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ministro įsakymas, Nr. V-579 (Žin., 2011, Nr. 45-2121)
58. Monkevičienė, O. (2000). *Vaiko ir pedagogo sąveikos kryptys šiandieniniame ikimokykliniame ugdyme*. Socialiniai-edukaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme. Klaipėda.
59. Neichtas, S. (2007). *Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai*. Vilnius: Ciklonas.
60. Petrie P., Boddy J., Cameron C., Heptinstall E., McQuail S., (2005). *Pedagogy – a holistic, personal approach to work with children and young people, across services. European models for practice, training, education and qualification*. TCRU. Institute of Education. London.
61. Pocienė, J. S. (2010). *Ikimokyklinis ugdymas: raida, pedagoginės sistemos*. Klaipėda. Klaipėdos universiteto leidykla.

62. Ribes R.M., A. Balsells, Filella G., SoldevilaA., (2009). *The professional Competences of the Social Educators during the Practicum: European Journal of Social Education.*
63. Sadauskas, J.; Leliūgienė, I. (2010) *Socialinio darbuotojo kompetencijos veikti bendruomenėje struktūra. Socialinis darbas: mokslo darbai.* 9(2).
64. Sheppard M., Lloyd L. (1998) *Practice Validity, Reflexivity and Knowledge for Social Work // British Journal of Social Work.* No. 28.
65. Smailienė, O., Kuitienė, N. (2013). *Socialinio pedagogo poreikis ikimokyklinėse ugdymosi įstaigose.* Kauno kolegija.
66. *Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašas.* (2011). Lietuvos respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Nr. V-1393
67. *Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija.* (2001). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 1667.
68. *Socialinė pedagogika: teorija ir praktika.* (2005.) Socialinis ugdymas IX. Vilnius.
69. Spence, S. H. (2003). *Social Skills Training with Children and young People: Theory, Evidence and Practice.* Child and Adolescent Mental Health , 8 (2): 84–96.
70. *Šiuolaikinis ugdymas: priešmokyklinukas, pradinukas, socialinė integracija.* (2005). *Respublikinės teorinės ir praktinės konferencijos medžiaga.* Šiauliai.
71. Švedaitė, B. (2005). *Sėkmingos socialinės pedagoginės veiklos veiksniai: empirinės išvados.* Acta Paedagogica Vilnensia. 14 142.
72. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija.* Vilnius.
73. Trakšėlys, K. (2010). *Tėvų įsitraukimas į aplinkos pedagogizmą taikant adragogines sistemas.* Klaipėda: Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų universitetas.
74. Uzdila J. V., Paukštienė G., (2007). *Socialinio darbuotojo vaidmuo ikimokyklinėje ugdymo institucijoje teikiant socialines paslaugas.* Socialinis ugdymas. Nr 4(15). P. 94-112.
75. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai.* Vilnius: Egalda.
76. *Valstybinė Švietimo 2013–2022m. strategija: Tikslai, problemos, tobulintinos sritys.* (2012). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
77. Vaičiūnas T.(2007). *Metodologinių seminarų ciklas.*
78. Venckutė, A. (2010). *Socialinio pedagogo poreikis ikimokyklinėse įstaigose.* Nepublikuota apklausa. Jonavos rajono savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba.
79. Vosylienė, E.(2009) . *Socioeducacinis darbas su vaiku.* Vilnius: Baltos lankos.
80. Žadeikaitė L., Gulbinas R., (2014). *Socialinio pedagogo socioeducacinės aplinkos tobulinimas panaudojant IKT.* Lietuvos edukologijos universitetas.

81. Žydžiūnaitė, V., Merkys, G., Jonušaitė, S. (2004). *Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika*. Ugdymo(si) paradigmos kaitos procese. Kauno technologijos universitetas. Socialinių mokslų fakultetas. Edukologijos institutas. P. 23-32.
82. Wesley, P. W., Buysse, V. (2006). *Etchics and Evidence in Consultation. Topics in Early Special Education*. 26 (3). P. 131–141.
- 83.

Internetinės prieigos:

84. Bagdonienė R. (2010). *Socializacijos žingsniai vaikų darželyje – kartu su tėvais*. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-07-02-rasa-bagoniene-socializacijos-zingsniai-vaiku-darzelyje-kartu-su-tevais/46993> (žiūrėta 2016-02-26).
85. Cumming, T. M. (2010). *Using Technology to Create Motivating Social Skills Lessons*. *Intervention in School and Clinic*, 45: 242. Prieiga per internetą: <http://isc.sagepub.com/content/45/4/242>
86. Frede E.C., McCabe L.A. (2007). *Challenging Behaviors and the Role of Preschool Education*. <http://nieer.org/resources/policybriefs/16.pdf> (žiūrėta 2016-02-04).
87. Gudžinskienė, V., Petronienė, O. (2012). *Socialinės pedagoginės pagalbos poreikis ikimokyklinio ugdymo įstaigose*. <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/tirtas-socialines-pedagogines-pagalbos-poreikis-ikimokyklinio-ugdymo-istaigose/13196> (žiūrėta 2016-02-04).
88. Jankauskienė, L. (2014). *Keisti nuostatas į ikimokyklinį ugdymą negalime laukti. Kur dėsime kablelį?. Konferencijos medžiaga. Švietimo ir mokslo ministerija*. http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/konferencija_pranesimas_jankauskiene.pdf (žiūrėta 2016-02-26).
89. LR Vyriausybės nutarimas. *Dėl vaikų nuo gimimo iki privalomojo mokymo pradžios gyvenimo ir ugdymo sąlygų gerinimo modelio aprašo patvirtinimo* (2009) http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=358278&p_query=&p_tr2=2 (žiūrėta 2016-03-14).
90. Kuginytė-Arlauskienė, I., (2011). *Žaidimų svarba vaiko ugdyme*. <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/zaidimu-svarba-vaiko-ugdyme/728> (žiūrėta 2016-03-14).

91. *Kindergarten Teaching Affects Success Later In Life, New Study Shows.* (2010). http://www.huffingtonpost.com/2010/07/29/kindergarten-teaching-aff_n_663830.html (žiūrėta 2016-01-12).
92. Monkevčienė O., Glebuviene V.S., Stankevičienė K., ir kt. (2009). *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė.* <http://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/rezultatai.php> (žiūrėta 2016-01-12).
93. Narijauskaitė E. (2010). *Kimochiai atkeliauja į vaikystės sodą.* <http://www.vaikystes-sodas.lt/Austejos-blogas/kimociai-atkeliauja-i-vaikystes-soda/13330> (žiūrėta 2016-01-12).
94. Peciukonienė, N., Kuzina, E. (2012). *Tirtas socialinės pedagoginės pagalbos poreikis ikimokyklinio ugdymo įstaigose.* <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/tirtas-socialines-pedagogines-pagalbos-poreikis-ikimokyklinio-ugdymo-istaigose/13196> (žiūrėta 2016-02-09).
95. Pečiulienė, L. (2014). *Šeima ir darželis: kelias į partnerystę.* <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/seima-ir-darzelis-kelias-i-partneryste/18236> (žiūrėta 2016-03-09).
96. Taggart B., (2014). *Ikimokyklinio ugdymo svarba: 1997-2014 m. veiksmingas ikimokyklinis, pradinis ir vidurinis ugdymas“* Londono universiteto moksliniai tyrimai. <http://www.ioe.ac.uk/research/153.html> (žiūrėta 2016-03-09).

Lina Baniukaitytė

Modelling of Socio-educational support in pre-school institution

The Master's Degree Thesis

Summary

This work aims to reveal socio-educational support models in pre-school institution.

To perform research was selected qualitative research method. It was done theoretical analysis of socio-educational activities and theoretical model in pre-school. During qualitative research method using semi-structured interview were interviewed 15 experts, 10 social educators and 5 educators working in pre-school. Data of research were processed using content analysis method.

In the part of study was investigate need of socio-educational support for childrens, parents community, competences of socio-educatots (educators), providing perspective, providing models, point of view of socio-educators and educators.

Following qualitative study it was found that socio-educational support in pre school institution is carried out using preventive work: activities with children and children groups, activities with families, communication and collaboration, professional development of social educators. Mainly is focus on children and social skills development. Pre-school community would like that social educators more focus to children welfare, safety, poztive integration and socialization in the society by promoting the expression of full-fledged personality. Educators expect more help: more attention and concentration in common activities, team work, communication and education of parents. Results of study reaveled socio-educational support areas for improvement: not adapted workplaces, low workloads of socio-educators, lack of National programs, legislation, job descriptions, lack of specialists (psychologist, physical therapist), lack of work methods and measures, lack of programs for improving professional competences skills.

Moddeling data of study were created socio-educational support system model which interacts activities, development, environment, structure and main aim of socio-educators.

Key words: socio-educational support, pre-school institution, social pedagogue activity.

PRIEDAI